

**NORVT – Nezisková organizácia rozvoja vidieckej turistiky
Modra**

***Atribúty regionálneho a vidieckeho rozvoja
Slovenska***

© NORVTM 2018 (<http://www.tik.sk>; tik@post.sk)

Gestor: Ing. František Mach, CSc.

Odborný garant: Ing. Ján Varoščák, CSc.

Editor: Ing. Rudolf Haspra, CSc.

Bratislava 2018

OBSAH

(Kliknutím myšou sa presuniete na kapitolu alebo podkapitolu.)

Strana

ÚVOD	3
PRIESTOROVÁ EKONOMIKA – metodické minimum	4
TABUĽKY, GRAFY	5
1. REGIONÁLNA POLITIKA	6
1.1. Regionálna politika EÚ	6
1.2. Regionálna politika SR	7
1.3. Územné a správne členenie Slovenska	8
1.4. Regionálny rozvoj	9
1.5. Regionálne disparity	13
1.6. Regionálna konkurencieschopnosť	14
1.7. Lisabonská stratégia	16
2. SPOLOČNÁ POĽNOHOSPODÁRSKA POLITIKA	20
2.1. Agenda 2000	20
2.1.1. I. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky	21
2.1.2. II. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky	22
3. ODVETVOVÉ EKONOMIKY	26
3.1. Odvetvie poľnohospodárstva	26
3.1.1. Výkon odvetvia v rokoch 2007 až 2016	27
3.1.1.1. Tvorba zdrojov v rokoch 2007 až 2016	28
3.1.1.2. Použitie zdrojov v rokoch 2007 až 2016	31
3.1.1.3. Disponibilné zdroje, produktivita a efektívnosť v rokoch 2007 až 2016	32
3.2. Odvetvie lesníctva	33
3.2.1. Lesnícka politika Slovenska	34
3.2.2. Výkon odvetvia lesníctva v rokoch 2007 až 2016	36
3.3. Cestovný ruch	38
3.3.1. Atraktivity a história cestovného ruchu Slovenska	39
3.3.2. Politika cestovného ruchu Slovenskej republiky a jej nositelia	41
3.3.3. Regionalizácia cestovného ruchu Slovenska	42
3.3.4. Satelitný účet cestovného ruchu	43
ZHRNUTIE	46
4. VIEDIECKA KRAJINA	47
4.1. Vidieckosť krajiny	48
4.2. Politika vidieckej krajiny	49
4.2.1. Nástrojové portfólio politiky vidieckej krajiny	50
4.2.2. Aktéri politiky vidieckej krajiny	51
4.2.3. Rozvojové oblasti politiky vidieckej krajiny	52
4.2.4. Synergia politiky vidieckej krajiny	52
4.2.4.1. Synergia synergetiky	52
4.2.4.2. Ekonomická synergia	53
ZÁVER	54
ZDROJE, DATABAZY	55

Ú V O D

Hoci Slovenská republika (SR) vstúpila do EÚ v roku 2004, za jej „ostrý štart“ v rodine demokratických európskych krajín môžeme považovať rok 2007, resp. prvé programovacie obdobie v rokoch 2007 až 2013. V jeho rámci mali možnosť aj tzv. nové členské krajiny EÚ verifikovať implementáciu politík EÚ vo svojich autentických podmienkach.

Slovensko je vidieckou krajinou, ale aj krajinou so značnými rozdielmi v regionálnom a vidieckom rozvoji. Na týchto „metodických základoch“ je profilovaná aj práca *„Atribúty regionálneho a vidieckeho rozvoja Slovenska“*, ktorá je rozdelená do štyroch tematických častí.

V prvej časti charakterizujeme regionálnu politiku s dôrazom na regionálny rozvoj, regionálne rozdiely (disparity), regionálnu konkurencieschopnosť a stratégiu rastu a zamestnanosti (Lisabonskú stratégiu).

Druhá časť je zameraná na Spoločnú poľnohospodársku politiku (SPP), resp. jej reformu v rámci „Agendy 2000“, alebo „Politiky pre 21. storočie“, ktorá znamenala vytvorenie prvého a druhého piliera SPP. Ťažiskovým je druhý pilier SPP, presnejšie Program rozvoja vidieka SR (PRV SR) na roky 2007 až 2013, ktorý sformuloval strategické ciele, zámery a priority SR v oblasti rozvoja vidieka v strednodobom horizonte a „deklaroval“ zdroje ich finančného krytia.

Predmetom **tretej časti** je hodnotenie výkonu odvetvia poľnohospodárstva za roky 2007 až 2016 podľa Ekonomického poľnohospodárskeho účtu (EPÚ), definovanie lesníckej politiky a hodnotenie výkonu odvetvia lesníctva za roky 2007 až 2016 metódou Súhrnného lesníckeho ekonomického účtu (SLEÚ) a Rozšírených integrovaných environmentálnych a ekonomických účtov pre lesy (IEEAF). Súčasťou tretej časti je aj definovanie atraktivít a histórie cestovného ruchu, politiky cestovného ruchu a jej nositeľov, regionalizácie cestovného ruchu a hodnotenie výkonu cestovného ruchu za roky 2007 až 2012 podľa Satelitného účtu cestovného ruchu (SÚCR).

Za významnú problematiku považujeme aj uplatňovanie politiky vidieckej krajiny, ktorej „venujeme“ **štvrtú časť** našej práce.

Cieľom práce (štúdie) nie je a ani nemôže byť suplovanie oficiálnych stanovísk relevantných štátnych, či iných orgánov a inštitúcií. Aj keď je práca „prvoplánovo“ zostavená ako „demoverzia“ jej zostavovatelia si dovoľia dúfať, že sa môže stať podkladom aj pre širokú spoločenskú diskusiu.

PRIESTOROVÁ EKONÓMIA – metodické minimum

Pri pomerne dynamickej odbornej a laickej diskusii o univerzálnej dimenzii priestoru počiatkom 19. storočia bolo iba otázkou času, kedy priestor „prenikne“ aj do ekonomických vied. Za priekopníka v tomto smere môžeme považovať Nemecko, kde boli začiatkom 19. storočia zverejnené prvé významnejšie poznatky o ekonomickom ponímaní priestoru; lokalizácia poľnohospodárskej výroby a lokalizácia priemyslu. Ich podstatou bola identifikácia faktorov ovplyvňujúcich výrobné náklady a zisk firiem pri statickom ponímaní priestoru (vzdialenosť).

Išlo o mikropriístup k chápaniu priestoru, pretože vo všeobecnej ekonomickej teórii „vládla“ koncepcia dokonalej konkurencie.¹ V tridsiatich rokoch 19. storočia zaznamenávame prvé pokusy o prekonanie izolácie lokalizačnej teórie zdôrazňovaním podmienenosti a závislosti viacerých lokalizačných faktorov ekonomických veličín. Predpokladom pre postupnú integráciu lokalizačnej teórie so všeobecnou ekonomickou teóriou bola teória monopolistickej konkurencie,² ktorá definovala priestor ako jeden z faktorov nedokonalosti trhu. To viedlo k ponímaniu firemného priestoru vo vzájomnej podmienenosti jeho faktorov s cieľom dosiahnuť vyvážený sociálno-ekonomický rast na základe čoho sa sformulovala teória priestorového usporiadania alebo priestorová ekonómia. Napriek teoretickým základom a ich overeniu praxou sa význam priestoru ako ekonomického faktora vo všeobecnej ekonómii dlho nedeceňoval. Tu ako dôležitá premenná veličina „dominoval“ čas, čo spôsobovalo značný odklon analýz založených na všeobecnej rovnováhe od reálneho ekonomického diania. Silného „spojenca“ získaval priestor v hospodárskom vývoji, ktorý potvrdzoval, že trhové procesy samy o sebe neprinášajú primerané rozmiestňovanie zdrojov ani individuálnych príjmov, naopak vyvolávajú v tomto smere mnohokrát priestorovú nerovnováhu.

„Teoretický front“ sa začal prikláňať k názoru, že hospodárska politika musí zohľadňovať aj priestorové hľadiská. Následný hospodársky rast generoval záver, že nielen priestor vplyva na lokalizáciu firiem, ale ja firmy spätne pôsobia na priestor tak, že menia konkurenčné podmienky, ovplyvňujú ceny, vytvárajú trhové zóny a ponuku práce... Priestor nadobudol parametre dynamickej spoločensko-ekonomickej kategórie a stal sa neoddeliteľnou súčasťou ekonomických teórií, predmetom skúmania regionálnej ekonómie a základom regionálnej politiky.

V súčasnosti sa čoraz viacej presadzuje tzv. holistický (celostný) prístup k priestoru, ktorý je založený na princípoch vzájomnej prepojenosti a závislosti všetkých faktorov priestoru – fyzikálnych, biologických, psychologických, ekonomických, sociálnych, kultúrnych a technických. Priestor sa chápe ako celostná priestorová jednotka bez existencie regionálnych hraníc a začína sa myslieť globálne aj o ekonomickom rozvoji. Významným nástrojom skúmania aktivizujúcej funkcie priestoru na rastové procesy sú súčasné zmeny v regionálnej politike; demokratizácia tvorby regionálnej politiky a jej výkonu. Prejavom tejto tendencie je presun kompetencií a zodpovednosti za regionálny rozvoj z centrálnych riadiacich orgánov na inštitúcie verejnej správy pôsobiace v regiónoch a obciach.

¹ Ani jeden výrobca nemôže ovplyvniť trhovú cenu – Predpokladá sa veľký počet malých podnikov, vyrábajúcich jeden druh produktu rovnakej kvality (produkty sú homogenné), pričom podiel jednotlivých výrobcov na trhu je taký malý, že prípadné zníženie či zvýšenie ich počtu nemôže ovplyvniť výšku a vývoj trhových cien. Pre každý taký podnik je cena danou veličinou, to znamená, že dokonale konkurenčný podnik je „príjemcom“ trhovej ceny („price taker“).

² Trhová štruktúra, kde existuje veľký počet predávajúcich, ktorí dodávajú na trh potrebné tovary, nie však dokonalé substituáty. Na takomto trhu môže mať každá firma určitý vplyv na cenu svojho produktu.

TABUĽKY

Tabuľka 1	Územná systemizácia SR
Tabuľka 2	Regionálny rozvoj SR v rokoch 2007 až 2013
Tabuľka 3	Disparity podľa vybraných ukazovateľov na úrovni regiónov NUTS 3 za rok 2010
Tabuľka 4	Konkurencieschopnosť regiónov Slovenska(NUTS 2) v rámci EÚ 28 za rok 2016
Tabuľka 5	Regionálna alokácia čerpania fondov EÚ za programovacie obdobie 2007 až 2013 (%)
Tabuľka 6	Program rozvoja vidieka SR 2007 až 2013 (mil. eur)
Tabuľka 7	Vývoj výkonu odvetvia poľnohospodárstva SR v rokoch 2007 až 2016 (mil. eur, bežné ceny)
Tabuľka 8	Čistá pridaná hodnota v rokoch 2007 až 2016 (mil. eur, stále ceny rok 2005)
Tabuľka 9	Akčný plán Národného lesníckeho programu na roky 2007 až 2013 (mil. eur)
Tabuľka 10	Výkon odvetvia lesníctva v rokoch 2007 až 2016 (SLEÚ) (mil. eur, bežné ceny)
Tabuľka 11	Rozšírené súhrnné lesnícke ekonomické účty v rokoch 2007 až 2015 (mil. eur, bežné ceny)
Tabuľka 12	Potenciál a význam regiónov cestovného ruchu na Slovensku

GRAFY

Graf 1	Vývoj regionálneho HDP v rokoch 2008 až 2015 NUTS 2 (% , 2008=100 %)
Graf 2	Vývoj regionálneho HDP v rokoch 2008 až 2015 NUTS 3 (%), (2008=100 %)
Graf 3	Regionálna disparita NUTS 1 a NUTS 2 v roku 2004 (PKS, %)
Graf 4	Regionálna disparita NUTS 3 v roku 2006 (PKS, %)
Graf 5	Regionálna disparita NUTS 2 v rokoch 2004 až 2016 (PKS, %)
Graf 6	Finančné alokácie pre SR na roky 2014 až 2020 (mld. eur)
Graf 7	Vývoj dôchodku odvetvia poľnohospodárstva SR v rokoch 2007 až 2016 (mil. eur)
Graf 8	Tvorba zdrojov odvetvia poľnohospodárstva SR v rokoch 2007 až 2016 (mil. eur)
Graf 9	Zhodnocovanie vstupov v rokoch 2007 až 2016 (%)
Graf 10	Vlastnícka štruktúra lesov SR k 31.12.2010
Graf 11	Počet obyvateľov trvalo bývajúcich vo vidieckych oblastiach a podiel regiónov na celkovej výmere SR v roku 2012

1. REGIONÁLNA POLITIKA

Existenčnou podstatou EÚ je pôsobenie iba v oblastiach vymedzených zmluvami o jej vzniku,³ známymi ako politiky EÚ. Sú to oblasti v ktorých členské krajiny preniesli svoje právomoci do pôsobnosti orgánov a inštitúcií EÚ čiastočne (komunitárne politiky) a oblasti s úplným prenosom kompetencií (spoločné politiky).

V trhovej ekonomike koordináciu ekonomických cieľov vo väčšej (centralistický typ vlády) alebo menšej (demokratický typ vlády) miere vymedzuje štát prostredníctvom svojej hospodárskej politiky. Jej ciele, ale hlavne nástroje majú všeobecnú platnosť v dôsledku čoho sa vytvára diferencovaná rozvojová úroveň ovplyvnená špecifikami regiónov.⁴

Nástrojom vyrovnávania diferencovanej rozvojovej úrovne regiónov je aktivita smerujúca k tomu, aby aj menej ekonomické regióny zlepšovali svoju prosperitu a výkonnosť za ktorú považujeme regionálnu politiku.

1.1. Regionálna politika EÚ

V období vzniku Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS, 1957, Spoločenstvo) jeho členské krajiny nevenovali regionálnemu rozvoju takú pozornosť ako v súčasnosti; „Number one – číslo jeden“ bola SPP. Prax však naliehavo ukazovala, že rozdiely medzi regiónmi sa nezmenšujú, ale naopak, so zvyšujúcim sa počtom členov Spoločenstva dochádza k ich prehlbovaniu. Vznik konzistentnej politiky zameranej na vyrovnávanie disproporcií v dosiahnutej úrovni hospodárskeho rozvoja regiónov bol nevyhnutnosťou.

Stala sa ňou komunitárna regionálna politika ako súčasť Jednotného európskeho aktu (1985) a Zmluvy o EÚ (Maastricht, 1992) s cieľom vytvorenia podmienok pre rovnomerné osídlenie jednotlivých regiónov a rovnomerný rozvoj ekonomických aktivít v menej rozvinutých oblastiach. Komunitárny charakter regionálnej politiky EÚ determinoval aj jej základné princípy:

Solidaritu	Sústredovanie prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ do najproblémovjších regiónov.
Partnerstvo	Aktívna účasť príslušných orgánov všetkých stupňov na príprave, uskutočňovaní a monitorovaní projektov.
Doplňkovosť	Doplňovanie prostriedkov EÚ do prostriedkov členských krajín a jednotlivých regiónov.

³ Rímske zmluvy – Európske hospodárske spoločenstvo (EHS) a Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (Euratom) – Rím 25. marca 1957.

⁴ Periférna poloha, prírodné zdroje, historické a sociálne faktory.

Subsidiaritu ⁵	Prenos zodpovednosti za efektívne využívanie prostriedkov EÚ na realizátorov projektov.
Programovanie	Integrovaný viacročný prístup.

Nástrojmi realizácie regionálnej politiky EÚ sú Európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF), teda Európsky sociálny fond (ESF), Európsky poľnohospodársky zabezpečovací a garančný fond (EPZGF), Európsky rozvojový regionálny fond (ERRF) a Finančný nástroj na usmerňovanie rybolovu.⁶

Finančná podpora regionálnej politiky predpokladá sústredenie na najproblémovjšie regióny EÚ za aktívnej účasti členských krajín, nemôže byť nahradzaním ich verejných výdavkov. Na začiatku 90. rokov min. stor. štrukturálne fondy EÚ využívali 8 mld. eur ročne a v roku 1999 to bolo už 32 mld. eur. V rokoch 2000 až 2006 vyčlenila EÚ na regionálnu politiku 195 mld. eur, v prvom rozpočtovom období 2007 až 2013 to bolo 278 mld. a pre aktuálne obdobie 2014 až 2020 je na regionálnu politiku EÚ určených 376 mld. eur.

1.2. Regionálna politika SR

SR patrí ku krajinám, ktoré začali svoju „samostatnú púť“ po historických udalostiach v roku 1989, konkrétne po rozdelení bývalého Československa v roku 1993. Preto je logické, že jeho adaptácia na nové existenčné podmienky bola v mnohých smeroch limitovaná spoločnou históriou so súčasnou Českou republikou.

Za výrazného „reprezentanta“ v tomto smere môžeme považovať aj „spoločnú“ regionálnu politiku, resp. jej nasledujúcu vývojovú charakteristiku:

Prioritou v 50. a 60. rokoch min. stor. bolo vyrovnanie životnej úrovne slovenských oblastí s českými oblasťami (industrializácia) a rast miest (urbanizácia).
--

Do roku 1960 bol regionálny rozvoj súčasťou jednotného štátneho ekonomického rozvoja a od začiatku 60. rokov min. stor. štátny plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja zahrňoval aj projekty regionálneho rozvoja, vrátane vybraných mestských aglomerácií a prihraničných oblastí. Regionálne plány z hľadiska umiestňovania investičných zdrojov kladli dôraz na
--

⁵ Kompetenčné pravidlo – rešpektovanie právomoci organizačne nižších úrovní. V niektorých demokraciách zakotvené aj v ústavách, od platnosti Maastrichtskej zmluvy z roku 1993 je pevnou súčasťou aj ES/EÚ.

⁶ V súvislosti s regionálnou politikou sa často uvádza i Kohézny fond (KF), ktorý nie je štrukturálnym fondom v pravom slova zmysle, pretože nebol vytvorený na zabezpečenie ekonomických zmien v regiónoch, ale ako prostriedok vyrovnávania ekonomickej úrovne Portugalska, Írska, Grécka, Španielska (PIGS) a 10 krajín strednej Európy.

⁷ Dlhodobý koncept celoštátnej sídelnej siete rozdelil mestá a vidiecke strediskové obce do hierarchických kategórií. Každá kategória obce poskytovala svojmu zázemiu určité funkcie. Zvláštne poslanie v pláne rozvoja sídelnej siete na Slovensku plnila bytová výstavba družstevných a štátnych bytov z hľadiska distribúcie pracovných síl. Táto politika si po čase vyžiadala svoju daň – vytváranie neprirodzenej, rigidnej ekonomickej štruktúry bázy miest, centier regiónov a nepriamo sa v mestách podpísala na štruktúrnych a ekologických problémoch.

mestá strednej veľkosti, ktoré predstavovali jadrá regiónov, tzv. makrolokalizačná politika.⁷
V 70. rokoch min. stor. sa na Slovensku postupovalo podľa urbanizačného projektu 13 mestských regiónov.⁸ ktorých centrá boli pospájané tzv. urbanizačnými osami a v 80. rokoch boli nástrojom zvyšovania životnej úrovne plány regionálneho rozvoja.

V roku 1991 vláda SR schválila zásady regionálnej politiky (uznesenie č. 390/1991), vrátane systémových opatrení riešenia regionálnych otázok a regulovania problémových územných celkov. Týmto dokumentom sa SR prihlásila k základným princípom a cieľom regionálneho plánovania zodpovedajúcim štandardu Európskej charty regionálneho (priestorového) plánovania.⁹ Na „prahu“ predvstupových rokovaní o vstupe do EÚ Slovensko v roku 1997 prijalo Konceptiu štátnej politiky a vypracovalo zásady súvisiace s cezhraničnou a medzinárodnou spoluprácou, integráciou do EÚ a možnosťami poskytovania pomoci z príslušných fondov EÚ.

V tomto kontexte vláda SR (uznesenie č. 725) definovala regionálnu politiku Slovenska ako koncepcnú a výkonnú činnosť štátu, územnej samosprávy a ďalších zainteresovaných subjektov, ktorej cieľom je harmonický a vyvážený rozvoj regiónov, znižovanie medziregionálnych rozdielov a trvalo udržateľný rozvoj regiónov (racionálne využívanie hospodárskeho potenciálu, prírodných zdrojov, ochrana životného prostredia).

1. 3. Územné a správne členenie Slovenska

Historické vývojové etapy Slovenska nechali svoju „pečať“ aj na jeho územnej systemizácii; územnom a správnom členení. Jeho bázickým prvkom v ostatných 100 rokoch boli okresy a „nadstavbou“ krajina, veľkožupy, župy a kraje.¹⁰

Podľa systému štatistických územných jednotiek zavedeným Štatistickým úradom Európskych spoločenstiev (Eurostat – „Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques – NUTS.“¹¹) je celé územie Slovenska definované ako NUTS 1, regióny NUTS 2 sú tvorené dvoma až štyrmi jednotkami NUTS 3 (kraje), lokálnymi úrovňami sú NUTS 4 (okresy)

⁸ Metropolitných (3 – bratislavský, banskobystrický, košický), veľkomestských (4 – nitriansky, trnavský, žilinský a prešovský a základných (6 – trenčiansky, dolnonitriansky, turčiansky, podtatranský, zemplínsky novohradský).

⁹ Regionálne plánovanie a životné prostredie je predmetom viacerých iniciatív Spoločenstva: podpora prihraničných oblastí (INTERREG II.), podpora mestských centier (URBAN), integrovaný rozvoj vidieka (LEADER).

¹⁰ Do roku 1918 historické župy na Slovensku, komitát, stolica, župa. 1918 – 1928: župa (Česko – Slovensko). 1928 – 1938 a 1945 – 1948 krajinské zriadenie. 1939 – 1945 župa, 1949 – 1960 kraj, okres. 1960 – 1990, 1990... kraj, okres.

¹¹ Slúži na zber, spracovanie a publikovanie porovnateľných štatistických údajov pre potreby sociálno-ekonomických a štrukturálnych analýz územných jednotiek rôzneho hierarchického postavenia.

a NUTS 5 (obce). Z pohľadu čerpania pomoci EÚ je rozhodujúca úroveň NUTS 2, ktorá na Slovensku korešponduje s úrovňou NUTS 3.¹²

Tabuľka 1

Územná systemizácia SR

Jednotka	Počet*)	Územný celok/celky
NUTS 1	1	Slovensko (SR)
NUTS 2	4	Bratislavský kraj (BA), Západné Slovensko (ZS), Stredné Slovensko (SS), Východné Slovensko (VS).
NUTS 3	8	Bratislavský kraj (BA), Trnavský kraj (TT), Nitriansky kraj (NR), Trenčiansky kraj (TN), Banskobystrický kraj (BB), Žilinský kraj (ŽA), Prešovský kraj (PO), Košický kraj (KE)
NUTS 4	79	Okresy
NUTS 5	2920	Obce

Zdroj: ŠÚ SR, *) stav k 1.1.2004

SR je unitárny štát ktorého ústava deklaruje výkonnú a súdnu moc. V rámci výkonnej moci garantovala SR už od svojho vzniku určitú autonómnosť miestnej samosprávy a po roku 2001 (novelizácia ústavy) sa posilnilo aj postavenie druhej úrovne územnej samosprávy; krajov.¹³ Z hľadiska organizácie výkonu verejnej správy je SR v súčasnosti rozdelená asymetricky. Samosprávu so zákonným vymedzením úloh a zodpovednosti reprezentuje 8 krajov a 2920 obcí, štátna správa je organizovaná na troch úrovniach; štát, okres a obec.

Okrem finančných tokov vytvára NUTS aj dostatočný priestor pre metodiky hodnotenia regionálneho vývoja, účinnosti politik EÚ na základe vývoja regionálnych disparít (rozdielov) a regionálnej konkurencieschopnosti.

1.4. Regionálny rozvoj

Jednou z tém, ktorá sa v súvislosti s výrazným prenikaním ekonomických koncepcií do humánnej a regionálnej geografie dostáva do popredia je aj téma regionálneho rozvoja. Je to dané tým, že ekonomická dimenzia regionálneho rozvoja zohráva stále významnejšiu úlohu v dôsledku čoho sa pri regionálnom rozvoji implicitne predpokladá, že ide v prvom rade o ekonomický rozvoj, predovšetkým dlhodobý hospodársky rast regiónu.

¹²Je žiaduce zdôrazniť, že pre EÚ je charakteristická veľká rozdielnosť regiónov vo všeobecnosti, ale najmä na úrovni NUTS 2; z celkového počtu 167 územných celkov krajín EÚ začlenených do NUTS 2 má 26 počet obyvateľov nižší ako 0,5 mil. a 29 do 1 milióna. Najviac (43) územných celkov sa pohybuje v rozmedzí 2,5 až 5 miliónov a 1 územný celok (Írsko) má dokonca 10 mil. obyvateľov.

¹³V záujme zvýšenia efektívnosti a kvality riadenia v štátnej správe sa k 1. januáru 2004 uskutočnili rozsiahle zmeny usporiadania a organizácie miestnej štátnej správy. Zákonom č. 515/2003 Z. z. sa zrušila integrovaná miestna štátna správa, úplne zanikli okresné úrady a ustanovili sa krajské úrady a krajské a obvodné úrady v pôsobnosti ministerstva vnútra. Súčasne sa viacerými zákonmi zriadili v rezortnej pôsobnosti ostatných ministerstiev samostatné orgány špecializovanej miestnej štátnej správy so špecifickými názvami a špecifickými územnými obvodymi pôsobnosti.

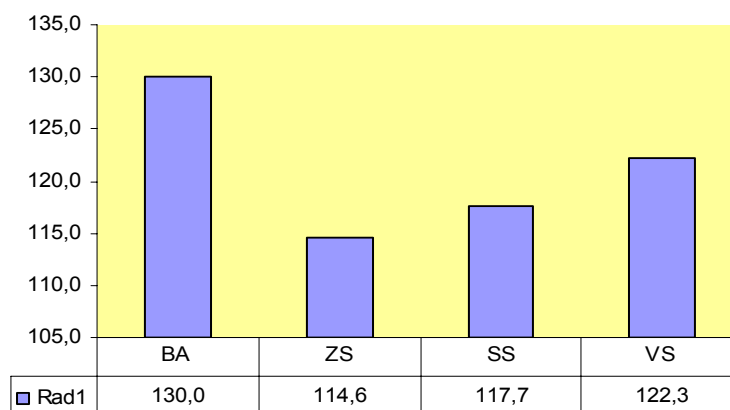
Hoci je pojem región všeobecne akceptovanou kategóriou priestorovej ekonomiky jeho definície a vymedzenia sú vo veľkej miere ovplyvnené rôznymi paradigmami, školami, či vedeckým zameraním autorov; ekonómovia, sociológovia, urbanisti, architekti. Pokiaľ jedna skupina autorov zdôrazňuje komplexnosť a syntetickosť, iná zvyrazňuje individuálnosť a špecifičnosť, ale tiež evidujeme názory o priestorovom (územnom) ponímaní regiónov.

Pri interdisciplinárnom prístupe môžeme región definovať ako bohato štruktúrovaný celok, ktorý sa vyznačuje geografickými, ekonomickými, sociálnymi, kultúrnymi, historickými, národnostnými a ďalšími znakmi. Pritom je možné región vnímať z každého uvedeného hľadiska, ktoré pri svojej dominantnosti iba do určitej miery rešpektuje i ostatné znaky charakterizujúce región; urbanistický región, sociálny región, ekonomický región.

Podobne ako pri pojme región sa aj názory na regionálny rozvoj, resp. rozvoj v širšom slova zmysle vyznačujú značným „rozptylom“; od prázdneho pojmu až po názor, že lepšia alternatíva neexistuje. Logicky je teda oprávnený názor, že pojem „rozvoj“ sa používa v rôznych súvislostiach, najčastejšie však korešponduje s hospodárskym rozvojom regiónu, predovšetkým jeho dlhodobým hospodárskym rastom.

Graf 1

Vývoj regionálneho HDP v rokoch 2008 až 2015 NUTS 2
(%, 2008=100 %)

Zdroj: NSRR SR 2016

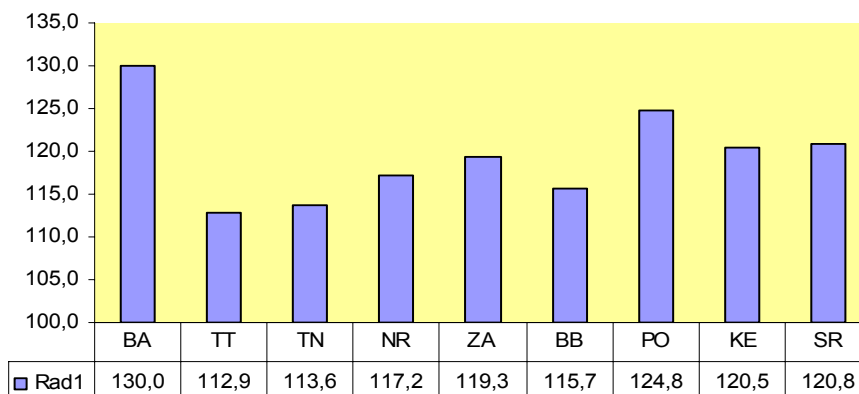
Aj keď sa v súčasnosti o meraní regionálneho rozvoja vedie intenzívna diskusia,¹⁴ stále platí, že v EÚ makroekonomickú aktivitu a medzinárodné porovnávanie regiónov

¹⁴Tejto záležitosti sa venovali viaceré medzinárodné iniciatívy a v auguste 2009 Európska komisia prijala oznámenie s názvom „Viac ako HDP: meradlo pokroku v meniacom sa svete“ (KOM (2009) 433 v konečnom znení), v ktorom bolo niekoľko opatrení na zlepšenie merania HDP alebo jeho doplnenie. Uvádza sa v ňom, že je jednoznačne potrebné doplniť HDP o štatistiku, ktorá zohľadňuje iné hospodárske, sociálne a environmentálne záležitosti, od ktorých v rozhodujúcej miere závisí blahobyt jednotlivcov. Najnovší vývoj v oblasti týchto doplňujúcich ukazovateľov sa podrobnejšie rozpracúva v pracovnom dokumente útvarov Komisie s názvom Progress on ‘GDP and beyond’ actions (SWD (2013) 303 final), v ktorom sa potvrdzuje verejný záujem o širšie opatrenia v oblasti HDP, vrátane opatrení na regionálnej a miestnej úrovni.

meriame pomocou ukazovateľ hrubého domáceho produktu (HDP). Okrem toho je HDP dôležitým ukazovateľom aj z politického hľadiska, nakoľko zohráva dôležitú úlohu pri stanovení výšky príspevku členských krajín do rozpočtu EÚ a jeho trojročné priemery sú relevantné pri tom, ktoré z regiónov by mali získať oprávnenie na podporu zo štrukturálnych fondov EÚ.¹⁵

Graf 2

Vývoj regionálneho HDP v rokoch 2008 až 2015 NUTS 3
(%), 2008=100 %

Zdroj: NSRR SR 2016

Podľa Správy o realizácii priorit a cieľov Aktualizovanej Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky (NSRR SR) za rok 2016 môžeme konštatovať, že v rokoch 2008 až 2015 sa makroekonomická aktivita regiónov zvyšovala na úrovni:

NUTS 2 v BA o 30,0 p. b., ZS 15,0 %, SS 18,0 % a VS 22,3 – graf 1.

NUTS 3 o viac ako 20 percentuálnych bodov (p. b.) v BA ,PO, KE, v rozpätí 15 až 20 p. b. NR, ZA, BB a pod 15 p. b. TT, TN – graf 2.

Zvolené ekonomické a sociálne ukazovatele regionálneho vývoja Slovenska v rokoch 2007 až 2013 (prvé programovacie obdobie) na úrovni NUTS 3 ukazujú – tabuľka 2:

Nárast regionálneho HDP na jedného obyvateľa; všetky regióny–najviac PO (26,1 %), najmenej TT (5,6 %).

Nárast hrubej pridanej hodnoty; všetky regióny–najviac PO (30,5 %), najmenej TT (7,3 %).

Pokles spotreby fixného kapitálu; všetky regióny (okrem BA) – najmenej NR (16,1 %) najviac KE (34,3 %).

Pokles miery zamestnanosti (TT 2,0 %, TN 0,7 %, ZA 1,4 %, PO 1,8 %) a jej nárast (NR 4,3 %, BB 1,0 %, KE 3,6 %).

Nárast miery nezamestnanosti; všetky regióny, okrem BB (1,7 %) a KE (0,3 %).

Nárast priemernej hrubej nominálnej mzdy; všetky regióny v rozpätí od 22,9 % (BA) do 33,6 % –(ZA).

¹⁵ Okrem „štandardného ocenenia“ HDP sa používa aj (teoretický) výmenný kurz mien dvoch štátov, ktorý sa rovná pomeru vnútorných kúpnych síl daných štátov, teda je rovný pomeru cenových hladín daných štátov – Parita kúpnej sily (PKS).

Regionálny rozvoj SR v rokoch 2007 až 2013

Ukazovateľ		BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR
Ekonomické ukazovatele										
Regionálny HDP na obyvateľa (v PKS)	2007	40799	20617	15883	14299	14413	12779	9452	14179	17210
	2013	48948	21768	17556	17542	17165	14548	11917	15644	20009
<i>(+) nárast, (-) pokles 13/07 **)</i>		20,0	5,6	10,5	22,7	19,1	13,8	26,1	10,3	16,3
Hrubá pridaná hodnota (v mil. □ b.c.)	2007	15193	7007	5827	6180	6129	5118	4630	6707	56792
	2013	18677	7517	6451	7476	7344	5931	6044	7703	67143
<i>(+) nárast, (-) pokles 13/07 **)</i>		22,9	7,3	10,7	21,0	19,8	15,9	30,5	14,9	18,2
Tvorba hrubého fixného Kapitálu (mil. □, b.c.)	2007	4805	1869	1647	1466	2087	1532	1440	2050	16897
	2013	6212	1368	1258	1230	1609	1204	1163	1347	15393
<i>(+) nárast, (-) pokles 13/07 **)</i>		29,3	-26,8	-23,6	-16,1	-22,9	-24,1	-19,2	-34,3	-8,9
Sociálne ukazovatele										
Miera zamestnanosti (15-64, VZPS*), %)	2007	70,9	66,7	63,8	61,1	60,4	54,3	58,3	52,8	60,7
	2013	70,9	64,7	63,1	62,1	59,0	58,6	56,5	56,4	61,0
<i>(+) nárast, (-) pokles 13/07 **)</i>			-2,0	-0,7	1,0	-1,4	4,3	-1,8	3,6	0,3
Miera nezamestnanosti (15-64, VZPS*), %)	2007	4,2	6,5	5,7	10,7	10,1	20,0	13,8	15,9	11,0
	2013	6,0	12,4	8,6	11,9	13,6	18,3	17,5	15,6	13,2
<i>(+) nárast, (-) pokles 13/07 **)</i>		2,0	5,9	2,9	1,2	3,5	-1,7	3,7	-0,3	2,2
hrubá nominálna mesačná mzda (eur)	2007	1046	695	648	622	655	634	579	706	728
	2013	1286	892	863	829	875	837	767	908	957
<i>(+) nárast, (-) pokles 13/07 **)</i>		22,9	28,3	33,2	33,3	33,6	32,0	32,5	28,6	31,5

Zdroj: Správa o realizácii aktualizovanej Národnej stratégie regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, MDVaRR SR, Bratislava 2014

*) Výberové zisťovanie pracovných síl. **) Výsledný ukazovateľ zmeny stavu voči referenčnej úrovni (miera).

1.5. Regionálne disparity

Viacere členské krajiny EÚ sa aj napriek relatívne vysokej hospodárskej vyspelosti vyznačujú značnými regionálnymi rozdielmi (disparitami), ktoré podľa OECD vyjadrujú mieru odlišnosti prejavu intenzity skúmaného ekonomického javu pozorovaného v rámci regiónov danej krajiny, či integračného zoskupenia.

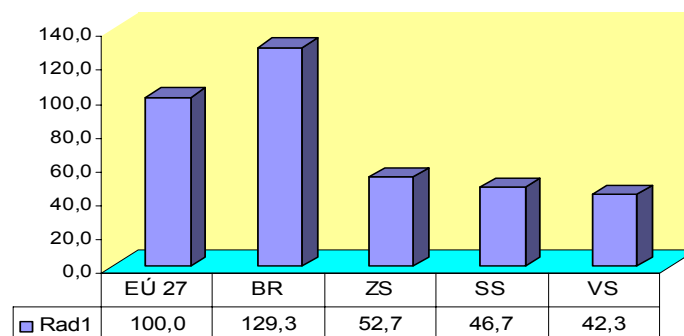
Medzi takéto krajiny patrí aj Slovensko, ktorého regionálne disparity sú evidentné:

V roku 2004 na úrovni NUTS 1 a NUTS 2 v porovnaní s EÚ 27 vykazovali regionálne disparity značný rozptyl, ale aj vysokú úroveň vyjadrenú 129,0 % PKS Bratislavského kraja na PKS EÚ 27, mierne prekročeným 50,0 % podielom Slovenska (NUTS 1) a Západného Slovenska a nižším ako 50,0 % podielom Stredného a Východného Slovenska – Graf 3.

Výraznú regionálnu disparitu NUTS 3 evidujeme aj v porovnaní s EÚ 27, kde v roku 2006 BA dosiahol 149,0 % podiel na PKS EÚ 27, TT 72,0 %, NR 54,0 %, TN 59,0 %, ZA 51,0 %, BB 47,0 %, PO 35,0 % a KE 53,0 % – graf 4.

Graf 3

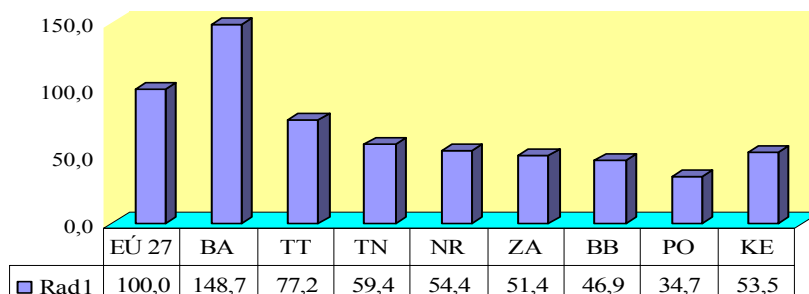
Regionálna disparita NUTS 1 a NUTS 2 v roku 2004
(PKS, %)

Zdroj: Eurostat, DI REGIO 2005

Graf 4

Regionálna disparita NUTS 3 v roku 2006
(PKS, %)

Zdroj: Eurostat. DI REGIO 2007

Disparity podľa vybraných ukazovateľov na úrovni regiónov NUTS 3 za rok 2010 Tabuľka 3

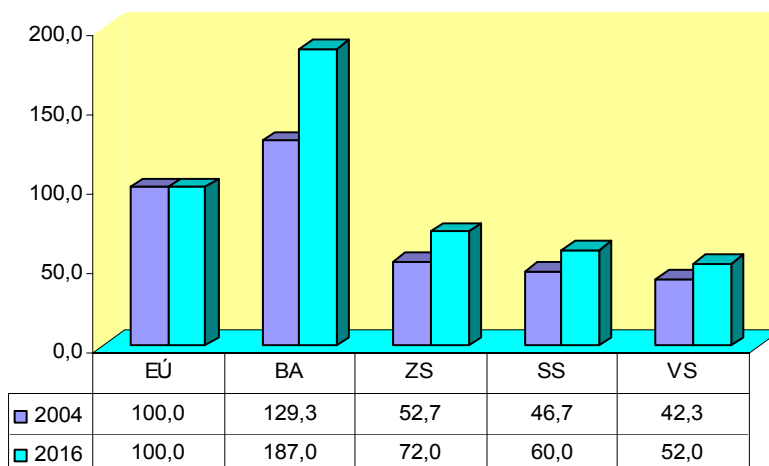
Ukazovateľ	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE
HDP, mil. eur (b. c.)	14469	6888	5728	6188	5744	4952	4462	6651
HDP obyvateľ, eur (s. c.)	18698	9696	7443	6813	6450	5879	4359	6722
HDP obyvateľ PKS (EÚ 100 %)	148,7	77,2	59,4	54,4	51,4	46,9	36,7	53,5
HPH (% z HPH SR)	26,3	12,5	10,4	11,2	10,4	9,0	8,1	12,1
Produktivita práce, tis. eur (s. c.)	28	24	18	19	17	17	14	19
Miera nezamestnanosti (%)	4,4	8,7	10,4	12,6	11,4	19,7	18,3	16,9
Priame zahraničné investície(%)	73,5	2,9	4,2	1,8	13,6	1,5	0,8	1,8

Zdroj: ŠÚ SR 2011

Vybrané ukazovatele potvrdzujú – Tabuľka 3, že aj po šesťročnom členstve Slovenska v EÚ regionálna disparita na úrovni NUTS 3 vykazovala v roku 2010 značnú intenzitu. Pokiaľ budeme vychádzať z „lídrovskej pozície“ BA, potom pozíciu ostatných krajov charakterizuje 50,0 % a nižšia úroveň. Exkluzivitu BA potvrdzuje jeho ekonomická výkonnosť, produktivita práce, ale aj nízka nezamestnanosť a čo je potrebné zvýrazniť, aj trojštvrťinový podiel na priamych zahraničných investíciách krajiny.

Graf 5

Regionálna disparita NUTS 2 v rokoch 2004 až 2016 (PKS, %)

Zdroj: Eurostat. DI REGIO 2017

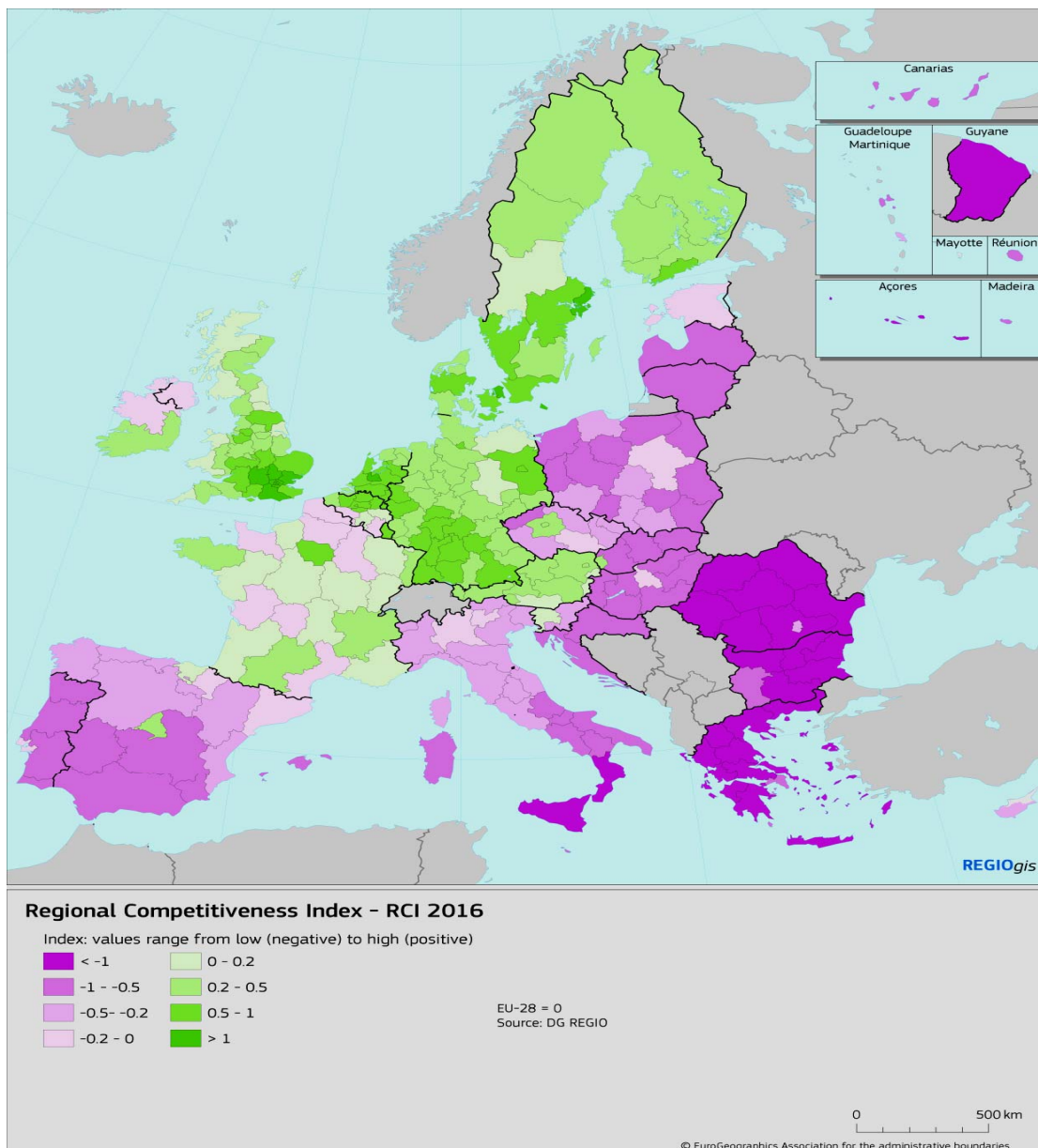
Za „dobrú správu“ pre Slovensko môžeme považovať vývoj regionálnej disparity na úrovni NUTS 2 v rokoch 2004 až 2016 podľa ktorého BA zvýšil svoj podiel na HDP EÚ o 50,0 %, ZS o 20,0 %, SS o 14,0 % a VS o 10,0 % (Graf 5).

Zdroj: Eurostat, DI REGIO 2013

1.6. Regionálna konkurencieschopnosť

Európska komisia (EK) považuje za konkurencieschopný taký región, ktorý dokáže firmám a obyvateľstvu ponúknuť atraktívne a udržateľné prostredie na život a prácu. Táto

schopnosť (vlastnosť) regiónov sa meria pomocou Indexu regionálnej konkurencieschopnosti (Regional Competitiveness Index–RCI), ktorý v trojročnom cykle umožňuje zistiť, aké skóre dosiahol konkrétny región v kategórii inovácií, riadenia, dopravy, digitálnej infraštruktúry, zdravia, ľudského kapitálu, čím pomáha regiónom identifikovať ich silné a slabé stránky a investičné priority pri príprave stratégií rozvoja.¹⁶

¹⁶ Pozostáva z troch skupín a 11 pilierov, ktoré vyjadrujú rôzne aspekty konkurencieschopnosti:

- Základná skupina; Základné a najdôležitejšie hnacie sily všetkých typov hospodárstva: 1. inštitúcie, 2. makroekonomická stabilita, 3. infraštruktúra, 4. zdravie.
- Efektívnosť; 5. vysokoškolské vzdelávanie, 6. odborná príprava a celoživotné vzdelávanie, 7. efektívnosť trhu práce, 8. veľkosť trhu.
- Inovácie; 9. technologická pripravenosť, 10. sofistikované podnikanie, 11. inovácie.

Vzhľadom na to, že výsledky RCI zostaveného za rok 2016 pre 263 regiónov EÚ (NUTS 2) sú v podstate v súlade s rokom 2013 budeme regionálnu konkurencieschopnosť definovať podľa „čerstvejších“ údajov za rok 2016.

Tabuľka 4

Konkurencieschopnosť regiónov Slovenska (NUTS 2)
v rámci EÚ 28 za rok 2016

	BA	ZS	SS	VS
Index rozvoja	65,4 (96/263)	33,8 (196/263)	29,7 (233/263)	24,0(225/263)
Rozvojová známka	5	2	2	2
Úroveň PKS	187 (96/263)	72 (196/263)	60 (226/263)	52(241/263)

Zdroj: Eurostat Regional DR REGIO, 2016

Pozíciu regionálnej konkurencieschopnosti Slovenska (NUTS 2) za rok 2016 v rámci EÚ ukazuje Tabuľka 4, podľa ktorej Bratislavský kraj „obsadil“ v rebríčku konkurencieschopnosti 96 miesto, keď na škále od 1 do 100 získal 65,4 bodov. Podľa PKS, keď priemer EÚ 28 je 100, získal hodnotu 187 a tretiu najlepšiu pozíciu zo všetkých 263 regiónov, na rozvojovej škále od 1 do 5 patrí regiónu číslo 5.

Z ostatných regiónov Západné Slovensko malo index rozvoja 33,8 (196/263), známku 2 na rozvojovej škále a PKS na úrovni 72 (196/263). Stredné Slovensko malo index rozvoja 29,7 (233/263), známku 2 na rozvojovej škále a PKS na úrovni 60 (226/263). Východné Slovensko malo index rozvoja 24 (225/263), známku 2 na rozvojovej škále a PKS na úrovni 52 (241/263) .

Do tejto kategórie môžeme zaradiť väčšinu regiónov Estónska, Chorvátska, Lotyšska, Maďarska, Poľska a juhu Portugalska, Španielska a Talianska. Najhoršie v rebríčku konkurencieschopnosti „dopadli“ regióny Bulharska, Rumunska, Grécka a najjužnejšie regióny Talianska – bližšie „požičaný“ graf REGIO – RCI 2016.

1.7. Lisabonská stratégia

V roku 2000 sa najvyšší predstavitelia členských krajín EÚ dohodli na ambicióznom ciele: “Urobiť z EÚ do roku 2010 najkonkurencieschopnejšiu a najdynamickejšiu poznatkovo orientovanú ekonomiku sveta schopnú trvalo udržateľného rastu, s väčším množstvom pracovných miest a väčšou sociálnou súdržnosťou.“¹⁷

¹⁷Článok 174 Lisabonskej dohody: „v rámci regiónov, ktorých sa týka hospodárska, sociálna a územná súdržnosť, je potrebné venovať mimoriadnu pozornosť regiónom závažne a trvalo znevýhodneným prírodnými a demografickými podmienkami, ako sú najsevernejšie regióny s veľmi nízkou hustotou obyvateľstva, ostrovné, cezhraničné a horské regióny.

Svoje zámery sformulovali v hlavnom meste Portugalska, podľa ktorého boli pomenované ako „Lisabonská stratégia – Stratégia rastu a zamestnanosti“, orientovaná na koordináciu štrukturálnych politík patriacich do kompetencie členských krajín EÚ. Východiskom bol predpoklad, že konanie členskej krajiny bude omnoho efektívnejšie pokiaľ bude v súlade s konaním ktorejkoľvek členskej krajiny EÚ. Prioritou bol výskum, vývoj a inovácie, vzdelávanie, zamestnanosť a podnikateľské prostredie, neskôr aj klimatické zmeny a energetika. Neuspokojivé plnenie vytýčených cieľov v rokoch 2001 až 2004 viedlo k revízii Lisabonskej stratégie, ktorá bola definovaná ako „Stratégia rastu a zamestnanosti – Strategy for Growth and Jobs“, resp. „Obnovená Lisabonská stratégia“.

Vzhľadom na očakávané rozširovanie EÚ stanovil Kodanský summit Rady v roku 2002 podmienky pre budúcich novoprijatých členov EÚ a následne predložila Európska komisia (EK) návrh reformy kohéznej politiky pre obdobie rokov 2007 až 2013 pod názvom „Nové partnerstvo pre súdržnosť; konvergencia, konkurencieschopnosť a spolupráca“.

Podľa neho vznikla pre každú členskú krajinu povinnosť predkladať EK na začiatku programovacieho obdobia (7 ročný cyklus) rámcový programový dokument „Národný strategický a referenčný rámec“ vyjadrujúci národné priority stanovené podľa Strategického usmernenia Spoločenstva.

Túto povinnosť splnila aj SR, resp. jej vláda vypracovaním „Národného strategického a referenčného rámca SR na roky 2007 až 2013 – NSRR“ pre Cieľ 1 Konvergencia, Cieľ 2 Regionálna konkurencieschopnosť.

Po schválení vo vláde (6. decembra 2006 a EK (17. augusta 2007) bolo toto úsilie SR „ocenené“ hodnotou 11,4 mld. eur, ktorú mu pre programovacie 2007 až 2013 schválila EK v rámci finančných alokácii 2007 až 2013 na operačné programy podľa nasledujúcej schémy:

Finančné alokácie 2007 – 2013 na operačné programy	
Národný strategický rámec SR na roky 2007 až 2013 (mld. eur)	
Operačný program (OP)	Fondy EÚ
Regionálny operačný program (ROP)	1, 445
OP Životné prostredie (ŽP)	1, 800
OP Doprava (D)	3,206
OP Informatizácia spoločnosti (IS)	0,993
OP Vývoj a výskum VV)	1,209
OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast (KHR)	0,772
OP Zdravotníctvo (Z)	0,250
OP Technická pomoc (TP)	0,097
OP Bratislavský kraj (BA)	0,087
OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia (ZSI)	0,881
OP Vzdelávanie(V)	0,617
Celkom	11, 360

Zdroj: www.nsrr.sk

Prvé odpočty čerpania prostriedkov z finančnej alokácie v januári 2013 neboli pre SR priaznivé. Priemer EÚ bol 43,0 % a SR dosiahla 35,0 %, čím získala 5. miesto od konca (Rumunsko 15,0 %, Bulharsko 27,0 %, Malta a Česká republika 30,0 %). Najlepšie si počínalo Írsko so 60,0 % čerpaním a 9 členských krajín (Belgicko, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Litva, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Španielsko, Švédsko) prekročilo 50,0 % úroveň.

K 30. júnu 2016 (princíp n + 3) vyčerpalo Slovensko za programovacie obdobie 2007 až 2013 na politiku súdržnosti 11,1 mld. eur, čo znamenalo 98,0 % mieru čerpania, pri 100,0 % Bratislavského kraja. Zostávajúce programy boli pod úrovňou celkového priemeru – 97,0 % zamestnanosť a sociálna inklúzia, 96,0 % životné prostredie, 95,0 % regionálny operačný program a 92,0 % vzdelávanie.

Tabuľka 5

Regionálna alokácia čerpania fondov EÚ za programovacie obdobie 2007 až 2013
(%)

	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	Spolu
ROP	1,3	9,5	10,4	12,9	15,1	11,3	20,2	19,3	100,0
ŽP	7,8	9,7	11,9	9,7	16,7	13,5	16,2	14,5	100,0
D	9,7	2,4	29,9	0,0	26,0	11,7	11,8	8,4	100,0
IS	78,6	3,1	0,0	4,2	3,0	2,6	4,2	4,3	100,0
VV	36,4	11,9	1,9	8,2	16,2	6,8	5,2	13,4	100,0
KHR	4,0	7,4	10,5	13,8	13,0	20,0	21,6	9,6	100,0
Z	3,0	6,3	3,1	14,4	13,4	20,7	21,0	18,0	100,0
BA	100,0								100,0
ZSI	14,2	5,3	7,4	9,4	7,1	17,1	25,0	14,5	100,0
V	8,6	8,6	7,7	9,7	15,3	12,3	18,6	19,1	100,0
Podiel na celkovom čerpaní (%)									
	12,5	6,8	7,0	15,9	12,2	18,6	12,5	14,5	100,0
Fondy na 1 obyvateľa (eur)									
	1593	983	964	1905	1443	2328	1237	1483	1501

Zdroj: Úrad vlády SR, sekcia koordinácie fondov EÚ, Bratislava 2016

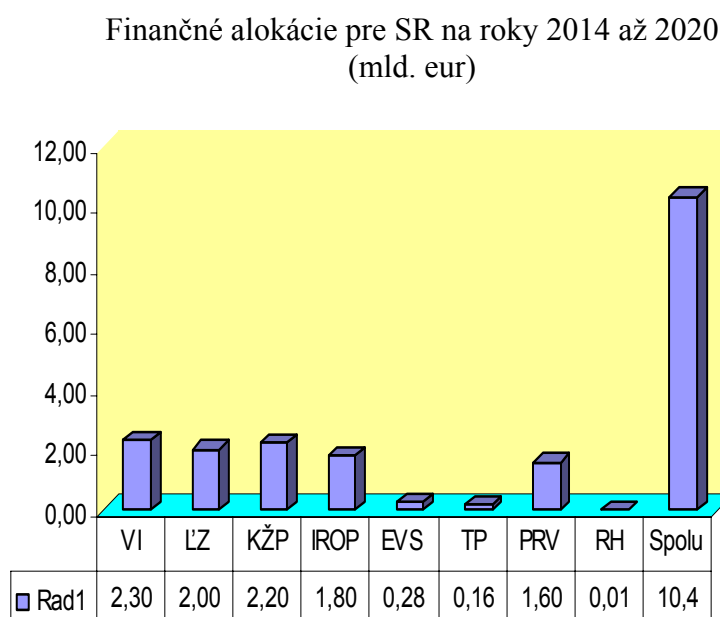
Regionálna alokácia ukazuje (Tabuľka 5), že podľa údajov z roku 2016:

Lídrom čerpania zdrojov fondov EÚ v rámci programovacieho obdobia 2006 až 2013 bol s 18,0 % podielom na celkovom čerpaní, 2 328 eur na obyvateľa kraja a ťažiskovým operačnými programami KHR (20,0 %) a ZSI (25 %) BB kraj.
Druhú najvyššiu mieru čerpania vykazoval NR (16,0 %, 1905 eur), pri 13,0 % ROP a 14,0 % KHR.
Čerpanie BA a ZA bolo na úrovni 12,0 % a približne rovnakom podiele na obyvateľa krajov, pričom v BA dominoval operačný program IS a VV (79,0 %, resp. 36,0 %). Rozhodujúcimi operačnými programami ROP, ŽP a D.
Podiel TT a TN na celkovom čerpaní bol 7,0 % s koncentráciou na D (30,0 %) v TN.

V programovacom období 2014 až 2020 je politika súdržnosti EÚ opätovne zameraná na rast a zamestnanosť. Na tento cieľ je rozpočtovaných v rámci EÚ 351 mld. eur, čo je

tretinový podiel na rozpočtových výdavkoch EÚ. Rozpočtová nenávratná podpora sa týka všetkých regiónov, avšak podľa politických reforiem sa mení ich úroveň pre roky 2014 až 2020 podľa nasledujúcej klasifikácie: menej rozvinuté regióny (HDP < 75 % priemeru krajín EÚ 27) – 162,6 mld. eur, prechodné regióny (HDP 70 – 90 % priemeru krajín EÚ 27) – 39,0 mld. eur, viac rozvinuté regióny – 53,1 mld. eur. Pre územnú spoluprácu je rozpočtovaných 11,7 mld. eur a Kohézny fond „dostane“ 68,7 mld. Eur (s „rezervou“ 50,0 mld. eur pre nástroj prepájania Európy v doprave, energiách a IKT).

Graf 6

Zdroj: www.nsrr.sk

Význam skratiek: VI – výskum a inovácie, LZ – ľudské zdroje, KŽP – kvalita životného prostredia, IROP – integrovaný regionálny operačný program, EVS – efektívna verejná správa, TP – technická pomoc, PRV – program rozvoja vidieka, RH – rybne hospodárstvo.

Pre obdobie 2014 až 2020 je pre Slovensko v rámci politiky súdržnosti EÚ rozpočtovaných 10,4 mld. eur v štruktúre podľa Grafu 6. Z celkového záväzku programovacieho obdobia 2014 až 2020 pri ktorých plní Ministerstvo financií SR funkciu certifikačného orgánu, boli k 28. februáru 2017 schválené prostriedky vo výške 612 mil. eur, čo predstavuje čerpanie na úrovni 4,3 %.

2. SPOLOČNÁ POĽNOHOSPODÁRSKA POLITIKA

„Politika politik“ alebo SPP EÚ vstúpila do platnosti v roku 1962 ako výraz snahy „európskej šestky“¹⁸ o spoločné riešenie problému potravinovej sebestačnosti povojnovej Európy.

Úspechy v prvých rokoch existencie SPP (dosiahnutie potravinovej sebestačnosti, stabilizácie vnútorného agrárneho trhu, prijateľnej úrovne spotrebiteľských cien) vyvolávali aj značné problémy (nadvýroba, protekcionizmus, vysoké finančné náklady). To viedlo agrárnych stratégov Spoločenstva k poznaniu o nevyhnutnosti konštituovať SPP na báze obecného rámca (potreby), finančného rámca (zdroje) a kontinuálnej sebareflexie vyplývajúcej zo synergického efektu obecného a finančného rámca.

Dnes môžeme konštatovať, že:

Obecný rámec SPP v podstate vytvárala potravinová sebestačnosť, protekcionizmus (clá, dane, subvencie), vznik a rozširovanie EÚ, otváranie sa EÚ svetu (všetko, okrem zbraní), udržateľný rozvoj poľnohospodárstva, konkurencieschopnosť a udržateľný rozvoj vidieckych oblastí.
--

Financovanie (intervencie) SPP sa považuje za priamy dôsledok ponímania poľnohospodárstva závislého od klimatických zmien a lokálnych obmedzení a vyrovnávajúceho sa so systémovou nerovnováhou medzi ponukou a dopytom a z nej vyplývajúcej nestálosti príjmov. V takejto situácii majú orgány verejnej moci vždy tendenciu regulovať poľnohospodárske trhy a podporovať výrobcov.

Prejavom kontinuálnej sebareflexie SPP boli etapy jej vývoja definované ako podpora rozsahu výroby (intervencie, colná politika), vytváranie súladu medzi ponukou a dopytom (produkčné kvóty a záručné prahy), podpora výrobcov (McSharryho reforma – obmedzenie dotácií na výrobu a naopak posilnenie významu dotácií a podpôr, ktoré sa týkali priamo výrobných faktorov (priame platby; Single Area Payment Scheme-SAPS ¹⁹), jednotná platba (Fischlerova reforma), dva piliere.
--

V súčasnosti sa všeobecne rešpektuje názor, že SPP je prvou politikou, ktorá verifikovala motto EÚ „Zjednotení v rozmanitosti“²⁰ symbolizujúce spojenie Európanov v EÚ s cieľom žiť v mieri a prosperite a využívať výhody rozličnosti kultúr, tradícií a jazykov európskeho kontinentu.

2.1. Agenda 2000

Ak nepočítame McSharryho reformu, potom za významný medzník vo vývoji SPP môžeme považovať „Agendu 2000“ alebo „Program pre 21. storočie“, ktorá kládla dôraz na

¹⁸ Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Spolková republika Nemecko, Taliansko.

¹⁹ Nadprodukcia sa riešila postupným znižovaním plôch využívanej poľnohospodárskej pôdy a ich uvádzaním do kľudu (set-aside) so zákazom poľnohospodárskej činnosti, ale „povoleným“ iným využívaním (zalesňovanie, turistika,...).

²⁰ Medzi symboly EÚ patria: Európska vlajka, Európska hymna, Deň Európy, Motto EÚ.

pomoc vidieckym oblastiam, ich ekonomikám a nie iba poľnohospodárstvu. Jej podstatou je zlepšenie integrácie medzi rôznymi typmi pomoci EÚ s cieľom zabezpečiť vyvážený rozvoj vidieckych oblasti podporou poľnohospodárstva, lesníctva, zlepšenie konkurencieschopnosti vidieckych oblasti, udržanie a ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva.

„Priestor“ pre implementáciu Agendy 2000 v rámci členských krajín EÚ vytvorili dve relevantné normy Spoločenstva:

Nariadenie Rady (ES) č. 1290/2005, ktorým sa ustanovil I. pilier financovania SPP (priame platby, trhové výdavky) financovaný z Európskeho poľnohospodárskeho a záručného fondu (EPZF).

Nariadenie Rady (ES) č. 1698/2005 o podpore rozvoja vidieka financovaného z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV).

Pokiaľ Nariadenie č. 1290/2005 vymedzovalo administratívno – technické záležitosti SPP, Nariadenie č. 1698/2005 stanovilo konkrétne ciele a pravidlá poskytovania podpory, ako aj jej hlavné časti.

2.1.1. I. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky

Hoci McSharryho reforma ovplyvnila vývoj poľnohospodárstva pozitívne (stabilizácia výdavkov, trhová rovnováha najproblémovnejších produktov, stabilizácia cien, pokles napätia v medzinárodnom obchode), pre Agendu 2000 už bola „prítesná“. Jej hlbšie prepracovanie (Luxemburg 2003) znamenalo oddelenie pomoci od produkcie (decoupling), rešpektovanie štandardov na úrovni farmy (cross-compliance), presun prostriedkov z priamych platieb na rozvoj vidieka (modulácia), vytváranie poradenských systémov (audit fariem), rozvoj (kvalita potravín, nové technológie, mladí a malí farmári, malí spracovatelia) a financovanie vidieka.

Finančné „krytie“ týchto zámerov garantovala Fischlerova reforma, resp. jej princíp jednotnej platby na farmu (Single Payment Scheme-SPS) určovanej podľa historického (platby získané v minulosti) alebo regionálneho modelu (plocha obrábaná v prvom roku zavedenia systému), resp. ich kombináciou.

Vyplácanie platieb bolo/je podmienené povinnými požiadavkami na hospodárenie (13 legislatívnych noriem z oblasti životného prostredia, bezpečnosti potravín, zdravia rastlín a zvierat, pohody (welfare) zvierat) a dodržiavaním zásad správnej farmárskej a environmentálnej praxe. Opatrenia prvého piliera sú pre členské krajiny EÚ povinné a okrem niekoľkých výnimiek bez spolufinancovania. Zaručuje to uplatňovanie SPP v rámci jednotného trhu monitorovanej integrovaným administratívnym a kontrolným systémom (IACS).

Nariadenie Rady (ES) z roku 2004 stanovilo pre SR v priamych platbách (SAPS) finančný strop EÚ vo výške 25,0 % z priemeru krajín EÚ 15 a režim zvyšovania týchto platieb až do dosiahnutia 100,0 % úrovne do roku 2013. Pri doplnkových národných platbách (DNP) mali možnosť členské krajiny „dorovnať“ úroveň priamych platieb až do výšky 30 percentuálnych bodov, osobitné platby na cukor boli kompenzácie za reformy v sektore cukru a trhové opatrenia „refundovali“ výdavky za plnenie záväzných nariadení EÚ v oblasti Spoločnej organizácie trhu.

Zohľadnenie takejto programovacej bázy znamenalo, že Slovensko malo v rokoch 2007 až 2013 v rámci I piliera SPP disponibilných 2,3 mld. eur (SAPS – 1,9; DNP – 0,3, trhové opatrenia – 0,1).

2.1.2. II. pilier Spoločnej poľnohospodárskej politiky

Ako sme už uviedli podľa²¹ Organizácie pre spoluprácu a rozvoj (OECD) je SR najvidieckejšou krajinou EÚ²²: v roku 2012 trvalo bývalo vo vidieckych oblastiach 50,0 %, v prechodných 38,0 % a v mestských oblastiach 12,0 % obyvateľov SR a z celkovej rozlohy SR tvorili 59,0 % prevažne vidiecke regióny, 37,0 % prechodné regióny a 4,0 % mestské regióny²³.

Uvedené reálie jednoznačne potvrdzujú, že politika rozvoja vidieka Slovenska musí byť jeho prioritou a v dôsledku zmeny koncepcie rozvoja vidieckych oblastí zo sektorového (poľnohospodárstvo, lesníctvo) na teritoriálny (priestorový) má byť koncipovaná ako integrovaná politika.

Politika rozvoja vidieka (tiež aj II. pilier SPP) je považovaná za druhú najvýznamnejšiu komunitárnu politiku, ktorá pomáha vidieckym oblastiam EÚ zvládať široké spektrum hospodárskych, environmentálnych a sociálnych výziev. Jej koncept vznikol v roku 1960 v snahe pomôcť krajinám u ktorých sa prejavoval nedostatok potravín.

V agendách EÚ a jej členských krajín sa politike rozvoja vidieka dostáva „prominentného“ postavenia od konca 80. rokov min. stor. spolu s témami trvalého rastu, urbanizácie vidieka, regionálnych rozdielov a krízy poľnohospodárstva. Akceptácia konceptu rozvoja vidieka ako verejnej politiky znamenala aj posun v ponímaní vidieka a vidieckosti; vidiek vzniká trvalou prácou človeka a prírody, ktorý však nie je výhradne poľnohospodársky a lesnícky, ale zahŕňa viaceré ekonomické, politické, sociálne a kultúrne atribúty.

²¹ Rozhodnutie Rady č. 2006/144/ES o strategických usmerneniach Spoločenstva pre rozvoj vidieka.

²² „Rural Development in the European Union – report 2009“ deklaruje, že vidiecke regióny pokrývajú prevažnú časť rozlohy EÚ.

²³ Obdobnú charakteristiku v EÚ vykazuje iba Írsko.

Takáto charakteristika bola rozhodujúca aj pre Program rozvoja vidieka SR na roky 2007 až 2013 (PRV SR), ktorý formuloval základné strategické ciele, zámery a priority Slovenska v oblasti rozvoja vidieka v strednodobom horizonte. Jeho schválená verzia (uznesenie vlády SR č. 1016/2006) koncentrovala nástroje rozvoja vidieka na: Os 1: Zlepšovanie konkurencieschopnosti, Os 2: Zlepšovanie životného prostredia, Os 3: Kvality života a diverzifikáciu, Program Leader.²⁴

Ich špecifikácia deklaruje, že vrátane technickej pomoci vykazoval PRV SR 2007 až 2013 disponibilných 3 465 mil. eur, pri verejných výdavkoch 2 957 mil. eur (75,0 %) a súkromných 867,9 mil. eur (25,0 %) – Tabuľka 6.

Ťažiskom osi 1 bola modernizácia fariem (51,6 %), pridávanie hodnoty do poľnohospodárskych výrobkov (24,0 %) a skvalitnenie a rozvoj infraštruktúry (12,6). V osi 2 „dominovali“ znevýhodnené oblasti (52,3 %), agroenvironmentálne platby (30,6 %) a obnova lesného potenciálu (12,2 %). Tretia os sa koncentrovala na diverzifikácie nepoľnohospodárskych činností (33,7 %), základné služby pre vidiecke obyvateľstvo (25,5 %), obnovu a rozvoj obcí (28,2 %) a Leader na vykonávanie stratégií miestneho rozvoja (79,3 %).

Podľa záverečného odpočtu Programu rozvoja vidieka na roky 2007 až 2013 (Tabuľka 2) vykazovalo Slovensko k 31.12.2015 čerpanie:²⁵

Verejných zdrojov vo výške 99,3 % rozpočtu; os 1 – 101,7 %, os 2 – 98,1 %, os 3 – 97,0 %, program Leader – 93,9 %, technická pomoc – 99,3 %.
Príspevku z EPFRV vo výške 99,4 %; os 1 – 101,8 %, os 2 – 98,3 %, os 3 – 97,1 %, program Leader – 94,0 %, technická pomoc – 99,4 %.

Z opatrení osi 1 bolo najviac prostriedkov alokovaných do opatrenia modernizácia fariem a skvalitnenie a rozvoj infraštruktúry. Ťažiskom osi 2 boli opatrenia platby za znevýhodnené prírodné podmienky v horských a iných oblastiach. V rámci osi 3 „dominovali“ diverzifikácia nepoľnohospodárskych činností, základné služby pre vidiecke obyvateľstvo, obnova rozvoj obcí a v program Leader vykonávanie stratégií miestneho rozvoja.

²⁴ Prístup LEADER (z francúzskeho Liaison entre actions de développement de l'économie rurale – prepojenie akcií pre rozvoj vidieckej ekonomiky) predstavuje metódu mobilizácie a realizácie rozvoja v miestnych vidieckych spoločenstvách. Sedem princípov: 1. Zdola nahor, 2. Územno-miestny princíp, 3. Lokálne partnerstvo, 4. Integrovaný prístup (multisektorálny), 5. Sieťovanie miestnych akčných skupín (MAS), 6. Inovácia MAS, 7. Národná a medzinárodná spolupráca.

²⁵ Čerpanie k 31.12. 2015 sa výrazne zlepšilo z dôvodu presunu časti prostriedkov medzi opatreniami po 6. a 7. modifikácii PRV.

Tabuľka 6

Program rozvoja vidieka SR 2007 až 2013 (PRV)
(mil. eur)

Os / Opatrenia	Verejné výdavky			Príspevok EFRV			SZ**) PRV
	PRV	Skut.*)	%	PRV	Skut.*)	%	
Os 1 – Zlepšovanie konkurencieschopnosti							
Odborné vzdelávanie	25,4	22,7	89,3	18,3	16,5	90,1	
Poradenstvo	5,3	1,0	18,8	3,9	0,7	17,9	1,3
Modernizácia fariem	438,9	496,1	113,0	325,2	367,7	113,0	438,9
Zvyšovanie hosp. hodnoty lesov	41,0	35,8	87,3	30,7	26,8	87,2	41,0
Skvalitnenie a rozvoj infraštruktúry	204,0	207,7	101,8	151,0	153,4	101,5	208,0
Polosamozásobiteľské farmy	107,2	79,3	73,9	79,6	58,8	73,8	
Odbytové organizácie výrobcov	0,8	0,7	87,5	0,5	0,5	100,0	
Spolu	847,3	862,0	101,7	627,2	639,0	101,8	689,3
Os 2 – Zlepšovanie životného prostredia							
Znevýhodnené oblasti – horské	394,0	389,5	98,8	315,2	311,6	98,8	
Znevýhodnené oblasti – iné	273,4	276,3	101,0	216,5	218,7	101,0	
NATURA 2000 – voda	1,6	0,2		1,3	0,1	7,6	
Agroenvironmentálne platby – prechodné výdavky	390,2	225,1 158,0	57,6	307,4	176,4 125,6	57,3	
Životné podmienky zvierat	45,4	39,0	85,9	35,6	30,8	86,5	
Prvé zalesnenie pol'. pôdy	1,8	0,7	38,8	1,5	0,6	40,0	0,2
NATURA 2000 – lesná pôda	5,3	5,1	96,2	4,2	4,1	97,6	
Lesnícko-environ. platby	5,1	0,9	17,6	4,1	0,6	1,4	
Obnova lesného potenciálu	155,9	154,5	99,1	123,1	122,6	99,5	
Spolu	1273,0	1249,9	98,1	1009,0	992,0	98,3	0,2
Os 3 – Kvalita života a diverzifikácia							
Diverzifikácia nepol'. činností	116,8	91,7	78,5	87,4	68,7	78,6	117,9
Činností cestovného ruchu	28,6	28,5	100,0	21,0	21,4	101,9	28,8
Služby pre vidiecke obyvateľstvo	87,9	93,3	106,1	65,9	70,0	106,2	
Obnova a rozvoj obcí	97,1	108,5	111,7	72,8	81,3	111,6	
Vzdelávanie a informovanie	12,7	11,1	87,4	9,5	8,3	87,3	
Získavanie zručností	0,9	0,8	88,8	0,7	0,6	85,7	
Spolu	344,0	334,0	97,0	257,3	250,0	97,1	146,7
Os 4 – Leader							
Stratégie miestneho rozvoja	60,4	57,9	95,8	48,0	46,1	96,0	31,6
Projekty spolupráce MAS ²⁶	3,7	2,6	70,2	3,0	2,1	70,0	
Chod MAS	12,0	10,9	90,8	9,6	8,7	90,6	
Spolu	76,1	71,5	93,9	60,6	57,0	94,0	31,6
Technická pomoc							
Spolu	56,3	62,2	110,4	42,2	46,6	110,4	
Celkom	2597,0	2580,0	99,3	1996,0	1984,6	99,4	867,9

Zdroj: Poľnohospodárska platobná agentúra, PRV SR 2007-2013,

*) Stav k 31.12.2005, **) Súkromné zdroje

Rozpočet EÚ na obdobie 2014 až 2020 pre financovanie SPP je 408 mld. eur (71 % priame platby, 4 % trhové opatrenia, 25 % rozvoj vidieka), čo korešponduje s reformou SPP – Agenda 2020 a jej troma strategickými cieľmi: potravinovou bezpečnosťou, udržateľným

²⁶Miestna akčná skupina (skratka MAS) je partnerstvo zástupcov verejného, súkromného a občianskeho sektoru, ktoré pôsobí na celistvom a súdržnom území. MAS, združujúca dostatočné množstvo skúsených ľudí a inštitúcií, si spracuje a následne realizuje stratégiu rozvoja na základe princípov prístupu Leader.

využíváním přírodních zdrojov, vrátane opatrení reagujúcich na klimatické zmeny a vyváženým územným, resp. regionálnym rozvojom. PRV SR 2014 až 2020 má rozpočtovaných (bez súkromných zdrojov) 2,0 mld. eur z toho 1,5 mld. eur predstavuje príspevok EFRV a 0,5 mld. eur zdroje štátneho rozpočtu.

3. ODVETVOVÉ EKONOMIKY

Spájaním rôznych prvkov (hospodárstva, infraštruktúry, obyvateľstva, prírodných podmienok) do územných útvarov vzniká územná štruktúra. Rozdeľuje krajinu na územné jednotky (regióny, subregióny, mestské aglomerácie, obce,...), ktoré sú hierarchicky usporiadané a vzájomne prepojené systémom ekonomických, územno – technických a sociálnych väzieb, takto vzniká odvetvová (sektorová) územná štruktúra, relačná územná štruktúra a ekonomická územná štruktúra.

Podľa Európskeho systému národných a regionálnych účtov (ESA 95)²⁷ odvetvová ekonomická štruktúra vychádza z činnostného princípu, pričom pod činnosťou rozumieme použitie výrobných prostriedkov, pracovných síl, technologických postupov, know – how a polotovarov na výrobu nových produktov alebo služieb určitého druhu. Zoskupenie jednotiek, ktoré vykonávajú rovnakú alebo podobnú činnosť vytvára odvetvie priemyslu, dopravy, poľnohospodárstva, lesníctva, cestovného ruchu, obchodu, ... z ktorých každý plní špecifické úlohy.

Medzi odvetvia ktoré sú na Slovensku primárne (bytosne) spojené s regiónmi a vidiekom a ktorých ekonomika výrazne ovplyvňuje jeho socioekonomickú úroveň zaraďujeme odvetvie poľnohospodárstva, lesníctva a cestovného ruchu.

3.1. Odvetvie poľnohospodárstva

Poľnohospodárstvo patrilo už od začiatku európskeho integračného procesu k jeho kmeňovému priestoru. Implementácia multifunkčného poľnohospodárstva²⁸ na podmienky EÚ priestorovú prioritu poľnohospodárstva nielen potvrdila, ale znamenala aj jej posilnenie o oblasť vidieka.

Potvrďuje to aj Európsky model poľnohospodárstva (EMP), podľa ktorého poľnohospodárstvo EÚ prostredníctvom vhodnej výroby, prosperujúcej biodiverzity, šetrného využívania prírodných zdrojov a ochrany kultúrnych pamiatok a objektov produkuje spoločensky uznávané výstupy (verejné statky) a súčasne prispieva k socioekonomickému rozvoju vidieka.

Slovensko je krajina v ktorej sa v plnej miere „udomácnilo“ ponímanie poľnohospodárstva ako fenoména vidieka. Nanútená kolektívizácia a nezvládnutá transformácia výrazne prispeli k tomu, že v období po druhej svetovej vojne začal takýto

²⁷ Smernica Rady, zo dňa 25. júna 1996, o Európskom systéme národných a regionálnych účtov v ES.

²⁸ Závery Summitu OSN o životnom prostredí a rozvoji, Rio de Janeiro 1992

prívlastok slovenského poľnohospodárstva strácať svoju „metodickú čistotu.“²⁹ V roku 2004 sa slovenské poľnohospodárstvo „zaradilo“ do európskej agrárnej komunity, pričom na pomyselnú štartovaciu čiaru sa „postavilo“ 668 družstiev, 1 117 spoločností s ručením obmedzeným, 126 akciových spoločností a 6 669 fyzických osôb.

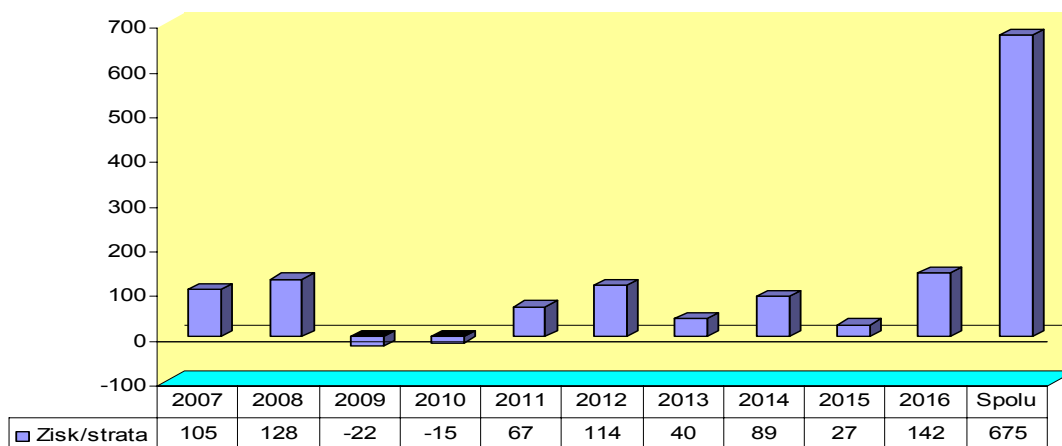
Úspešnosť takejto podnikateľskej („kapitalistickej“!!!) štruktúry slovenského poľnohospodárstva ukazuje hodnotenie jeho výkonu za roky 2007 až 2016 podľa autorizovanej metódy hodnotenia výkonu poľnohospodárstva EÚ a jej členských krajín zakotvenej v európskej legislatíve – Ekonomického poľnohospodárskeho účtu (EPÚ).

3.1.1. Výkon slovenského poľnohospodárstva v rokoch 2007 až 2016

Metodika EPÚ za ústrednú kategóriu hodnotenia výkonu poľnohospodárstva považuje synergický efekt jeho výrobných a investičných aktivít, agrárnej politiky štátu a EÚ, daňového zaťaženia a úrovne nákladov výrobných faktorov (práca, pôda, kapitál), teda dôchodok poľnohospodárstva. Jeho tvorbu spolu s adekvátnou úrovňou zamestnanosti považuje EK za hlavné kritérium konkurencieschopnosti poľnohospodárstva.

Graf 7

Vývoj dôchodku odvetvia poľnohospodárstva SR v rokoch 2007 až 2016 (mil. eur)

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Vývojová tendencia tvorby dôchodku slovenského poľnohospodárstva ukazuje, že v rokoch 2007 až 2016 (hodnotené obdobie) vytvorilo slovenské poľnohospodárstvo, pri

²⁹Dôsledky týchto procesov boli/sú pre slovenské poľnohospodárstvo veľavravné; v porovnaní s rokom 1989 vykazovalo v roku 2004 slovenské poľnohospodárstvo 25,0 %, resp. 35,0 % pokles produkčného výkonu rastlinnej a živočíšnej produkcie, takmer „totálnu“ devastáciu zamestnanosti (úbytok 256 tis. osôb), pokles výmery využívanej poľnohospodárskej pôdy (úbytok 486 tis. ha), pokles počtov hovädzieho dobytku (úbytok 1,1 mil. ks), ošípaných (úbytok 1,6 mil. ks), hydiny (úbytok 3,3 mil. ks) a 40,0 % potravinovú sebestačnosť.

strate v rokoch 2009 až 2010 a značnej variabilite tvorby zisku v ostatných rokoch dôchodok v hodnote 675 mil. eur (Graf 7).

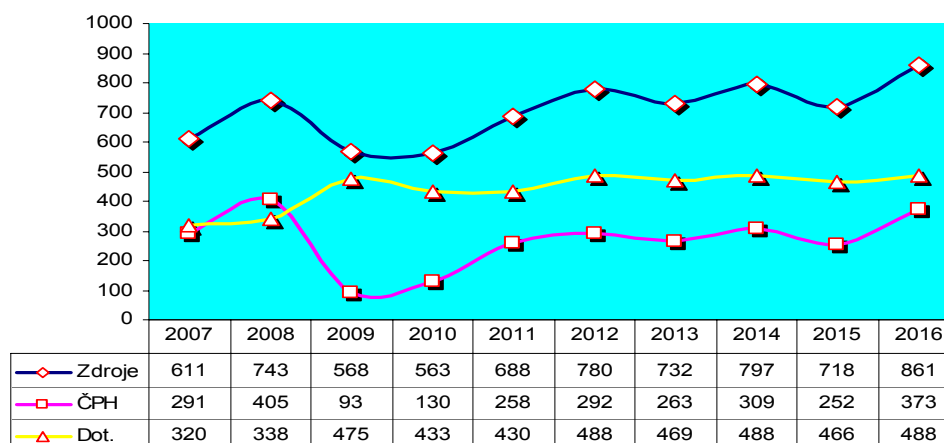
V praxi je dôchodok poľnohospodárstva identický so ziskom/stratou odvetvia poľnohospodárstva a jeho vývoj hodnotíme na základe tvorby a použitia zdrojov, ukazovateľov vývoja disponibilných zdrojov, produktivity práce, produktivity poľnohospodárskej pôdy a efektívnosti vynakladaných vstupov.

3.1.1.1. Tvorba zdrojov slovenského poľnohospodárstva

Z výrobného konceptu hospodárskych odvetví vyplýva, že za ich hlavný vlastný zdroj sa považuje výsledok výrobných a investičných aktivít; čistá pridaná hodnota.³⁰ Vzhľadom na „osobitné“ postavenie poľnohospodárstva EÚ sa jeho zdroje „rozširujú“ aj o nenávratné verejné zdroje poskytované poľnohospodárstvu zo straty štátu a EÚ; ostané dotácie na produkciu.³¹

Graf 8

Tvorba zdrojov odvetvia poľnohospodárstva SR v rokoch 2007 až 2016 (mil. eur)

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Význam skratiek: ČPH – čistá pridaná hodnota, Dot – Ostatné dotácie na produkciu

Podľa takéhoto pravidla vývoj tvorby zdrojov slovenského poľnohospodárstva v hodnotenom období potvrdzuje dominantné postavenie ostatných dotácií na produkciu, pri ich náraste v rokoch 2007 až 2010 (index 135,3), 2007 až 2010 (index 146,6) a hodnoteného obdobia (index 152,5). Čistá pridaná hodnota dosiahla „vrchol“ v roku 2008, po poklese

³⁰Prínos producenta do hodnoty produkcie po odpočítaní hodnoty jednoduchšej reprodukcie vzťahujúcej sa k danému účtovnému obdobiu.

³¹V kontexte tvorby dôchodku poľnohospodárstva ide o ostatné dotácie na produkciu, čiže: priame platby, doplnkové vyrovnávacie platby, platby na znevýhodnenej oblasti, platby poskytované v rámci sústavy Natura 2000 a agroenvironmentálne platby.

v krízových rokoch 2009 a 2010 sa dynamika jej tvorby zvyšovala a v rámci hodnoteného obdobia dosiahla index 128,1 (Graf 8).

Tabuľka 7

Vývoj výkonu odvetvia poľnohospodárstva SR v rokoch 2007 až 2016
(mil. eur, bežné ceny)

Ukazovateľ		2007	2010	2013	2016	10/07	13/07	16/07
Tvorba zdrojov								
1.	CPP	2015	1886	2406	2391	93,6	119,4	118,7
2.	Medzispotreba	1489	1525	1809	1765	102,4	121,5	118,5
3.	Hrubá pridaná hodnota (1-2)	526	361	597	626	68,6	113,5	119,0
4.	Spotreba fixného kapitálu	234	230	334	252	98,3	142,7	107,7
5.	Čistá pridaná hodnota (3-4)	292	131	263	374	44,9	90,1	128,1
6.	Ostatné dotácie na produkciu	320	433	469	488	135,3	146,6	152,5
Zdroje spolu (5+6)		612	564	732	862	92,2	119,6	140,8
Použitie zdrojov								
7.	Odmeny zamestnancov	399	459	543	553	115,0	136,1	138,6
8.	Ostatné dane z produkcie	41	39	49	52	95,1	119,5	126,8
9.	Nájomné	40	43	59	78	107,5	147,5	195,0
10.	Úroky	25	37	40	37	148,0	160,0	148,0
11.	Zisk/strata (5+6-7-8-9-10)	105	-15	40	142		38,1	135,2
Disponibilný potenciál								
VPP ³² (tis. ha)		1 930	1921	1928	1918	99,5	99,9	99,4
Počet pracovníkov (tis. osôb) – RPJ ³³		91	56	54	47	61,5	59,3	51,6
Hovädzí dobytok (tis. ks)		501	467	467	446	93,2	93,2	89,0
Ošipané (tis. ks)		951	687	637	585	72,2	67,0	61,5
Hydina (tis. ks)		12880	12 991	10968	12130	100,9	85,2	94,2
Produktivita								
PP eur/osoba (3/RPJ)		5780	6446	11056	13319	111,5	191,3	230,4
PVPP eur/ha (5/výmera VVP)		151	68	136	195	45,1	90,2	128,9
Zhodnocovanie (efektívnosť) vstupov								
Výrobná náročnosť (2/1, %) – VN		73,9	80,9	75,2	73,8	109,7	101,7	99,8
Reprodukčná náročnosť (4/1, %) – RN		11,6	12,2	13,9	10,5	105,1	119,8	90,5
Celková náročnosť (VN+RN) %		85,5	93,1	89,1	84,3	108,8	104,2	98,5

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, ŠÚ SR 2007 – 2015

Význam skratiek: CPP – Celková poľnohospodárska produkcia, VPP – Využívaná poľnohospodárska pôda, RJP, PP – Produktivita práce, PVPP – Produktivita využívanej poľnohospodárskej pôdy

Metodická konštrukcia čistej pridanej hodnoty predurčuje, že jej vývoj ovplyvňujú; celková poľnohospodárska produkcia,³⁴ medzispotreba³⁵ a spotreba fixného kapitálu.³⁶ Podľa Tabuľky 7 je zrejmé, že 28,1 % nárast čistej pridanej hodnoty slovenského poľnohospodárstva v hodnotenom období ovplyvnil takmer identický vývoj celkovej

³² Výmera z ktorej bola pozberaná úroda – zberové plochy.

³³ Pracovný čas jednej osoby, zamestnanej v poľnohospodárstve na plný pracovný úväzok počas jedného roka.

³⁴ ESA 95 – Súčet hodnôt produktov rastlinnej a živočíšnej výroby, služieb pre poľnohospodársku prvovýrobu a neoddeliteľných nepoľnohospodárskych vedľajších činností.

³⁵ Hodnota spotreby nakupovaných výrobkov, služieb, surovín, materiálov a energií, vrátane vlastnej výroby.

³⁶ Hodnota opotrebovaného hmotného a nehmotného investičného majetku, vykazovaná v rámci aktuálneho časového obdobia.

poľnohospodárskej produkcie a medzispotreby (18, 7 %; 18,5 %) a 7,7 % nárast spotreby fixného kapitálu.

V rokoch 2007 až 2010 takúto „vzácnu“ vývojovú symbiózu komponentov čistej pridanej hodnoty „narušil“ pokles celkovej poľnohospodárskej produkcie (index 93,6), nárast medzispotreby (102,4) a pokles spotreby fixného kapitálu (index 98,3), čo viedlo k jej poklesu indexom 44,9. Pokles čistej pridanej hodnoty evidujeme aj v rokoch 2007 až 2013 (index 90,1), pri náraste celkovej poľnohospodárskej produkcie (index 119,4), medzispotreby (121,5) a spotreby fixného kapitálu (index 142,7; európske peniaze – investičný boom, bez náležitej odozvy).

Všeobecne platí: prednostný nárast medzispotreby, pred nárastom celkovej poľnohospodárskej produkcie, ukazuje na značné deficity výrobných stratégií poľnohospodárstva (roky 2007 až 2010). Pri investičnej dynamike je podstatný/žiaduci rýchlejší nárast hrubej pridanej hodnoty pred nárastom spotreby fixného kapitálu (princíp spätnej väzby efektívnosti investičnej politiky), ktorý v období 2007 až 2010 a 2007 až 2013 absentoval, avšak v hodnotenom období hrubá pridaná hodnota rástla rýchlejšie ako spotreba fixného kapitálu (10,0 %).

Tabuľka 8

Čistá pridaná hodnota v rokoch 2007 až 2016
(mil. eur, stále ceny rok 2005)

Ukazovateľ	2007	2010	2013	2016	10/07	13/07	16/07
1. CPP	1569	1398	1529	1811	89,1	97,4	115,4
Rastlinná produkcia	625	595	736	760	95,2	117,8	138,5
Podiel na CPP(%)	39,8	42,6	48,1	58,6	107,0	120,8	147,2
Obilniny	263	226	299	431	85,9	113,6	163,8
Technické plodiny	53	153	167	218	288,7	315,1	411,3
Ovocie	75	71	87	80	94,7	116,0	106,6
Zelenina	34	25	30	18	73,5	88,2	52,9
Živočišna produkcia	800	623	591	534	77,8	73,9	66,8
Podiel na CPP(%)	51,0	44,6	38,7	29,5	87,4	75,8	57,8
Hovädzí dobytok	109	93	63	50	85,3	57,7	45,8
Ošípané	212	139	113	111	65,5	53,3	52,3
Hydina	108	82	87	68	75,9	80,5	62,9
Mlieko	239	202	214	205	84,5	89,5	85,7
2. Medzispotreba	1201	1042	1167	1199	86,5	97,2	99,8
3. Hrubá pridaná hodnota (1-2)	368	356	362	612	96,7	98,4	166,3
4. Spotreba fixného kapitálu	195	157	212	160	80,5	108,7	82,1
5. Čistá pridaná hodnota (3-4)	173	199	150	452	115,3	86,7	261,3

Zdroj: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> ŠÚ SR 2007 – 2016

Podstatou činnosti poľnohospodárstva je jeho naturálna produkcia (vyrobené množstva a ich štruktúra). Použitie stálych cien (faktor množstva) roku 2005 na výpočet čistej pridanej hodnoty poľnohospodárstva ukazuje na jej nárast v rokoch 2007 až 2010 (index 115,3), pokles v relácii 2007 až 2013 (86,7) a nárast v rámci hodnoteného obdobia (261,3 Tabuľka 8).

Obdobiu 2007 až 2010 zodpovedal pokles naturálnej celkovej poľnohospodárskej produkcie (index 89,1), medzispotreby (97,2) a spotreby fixného kapitálu (80,5). V rokoch 2007 až 2013 sa naturálna celková poľnohospodárska produkcia a medzispotreba nemenila (index 98,0), ale rástla spotreba fixného kapitálu (108,7), v hodnotenom období nárast čistej pridanej hodnoty ovplyvnil rast celkovej poľnohospodárskej produkcie (115,4), rovnaká úroveň medzispotreby a pokles spotreby fixného kapitálu (82,1).

Za veľmi významný faktor vývoja naturálnej celkovej poľnohospodárskej produkcie je potrebné považovať zmenu jej štruktúry ovplyvnenú vývojom naturálnej rastlinnej a živočíšnej produkcie, kde v rámci hodnoteného obdobia evidujeme takmer 50,0 % podielový nárast naturálnej rastlinnej produkcie (ťažiskový nárast obilnín a technických plodín) a 33,0 % pokles živočíšnej produkcie, pri poklese naturálnej produkcie všetkých jej zložiek.

3.1.1.2. Použitie zdrojov slovenského poľnohospodárstva

Podľa metodiky EPÚ sa zdroje poľnohospodárstva používajú na úhradu daňových povinností štátu a EÚ, nákladov výrobných faktorov³⁷ poľnohospodárstva (práca, pôda, finančný kapitál) a vytvoreného zisku. Podľa podielu na celkovej poľnohospodárskej produkcii môžeme použitie zdrojov slovenskom poľnohospodárstve v hodnotenom období charakterizovať ako:

Osciláciu podielu ostatných daní na produkciu okolo 2,0 %.
Nárast ceny práce ³⁸ v rokoch 2007 až 2010 (15,0 %), 2007 až 2013 (36,0 %) a 2007 až 2013 (38,0 %), pri zvyšovaní ich podielu na celkovej poľnohospodárskej produkcii v hodnotenom období o 4,0 %.
Takmer 100,0 % nárast ceny pôdy (nájomného), ktorý z hľadiska „masy“ nájomného nekorešpondoval so skutočnosťou, že väčšina poľnohospodárskych producentov hospodári na prenajatej pôde. ³⁹
Nárast ceny kapitálu ⁴⁰ – úroky platené slovenským poľnohospodárstvom vzrástli o 48,0 % a ich podiel na celkovej poľnohospodárskej produkcii sa zvýšil o 0,3 %.
Priemernú 4,3 % ziskovosť ⁴¹ celkovej poľnohospodárskej produkcie.

³⁷ Výrobné faktory (činitele, z facere – robiť) alebo výrobné zdroje alebo výrobné prostriedky (po anglicky factors of production) je všeobecné označenie pre to čo umožňuje „robiť výrobu“.

³⁸ Odmeny zamestnancov vyplácané ako hrubé mzdy a platy a sociálne príspevky hradené zamestnávateľom.

³⁹ Hoci sa situácia v tomto smere v súčasnosti postupne (pomaly) mení v hodnotenom období, na trhu prenájmu poľnohospodárskej pôdy boli nájomcovia.

⁴⁰ Pred vstupom do EÚ, hlavne v dôsledku „tvrdej“ úverovej politiky zo strany komerčných bánk, ktorá sa vyznačovala prísnyimi podmienkami na poskytovanie úverov a vysokými úrokovými sadzbami, boli úroky pre slovenské poľnohospodárstvo značným problémom. Po rozšírení EÚ došlo k úplnej zmene „pozícií“, kedy banky začali veľmi aktívne poskytovať poľnohospodárskym producentom prevádzkové úvery, ktoré boli v konečnom dôsledku kryté nárokovanými dotáciami.

⁴¹ Zisk – vypočítaný za všetkých producentov; právnické osoby, samostatne hospodáriaci roľníci a producenti spĺňajúci štatistické kritériá poľnohospodárskeho cenzu. Ako taký je v orgánoch a inštitúciách EÚ akceptovaný ako relevantný ukazovateľ slovenského poľnohospodárstva pre medzinárodné komparácie, garantovaný Ministerstvom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Štatistickým úradom SR.

3.1.1.3. Disponibilný potenciál, produktivita a efektívnosť

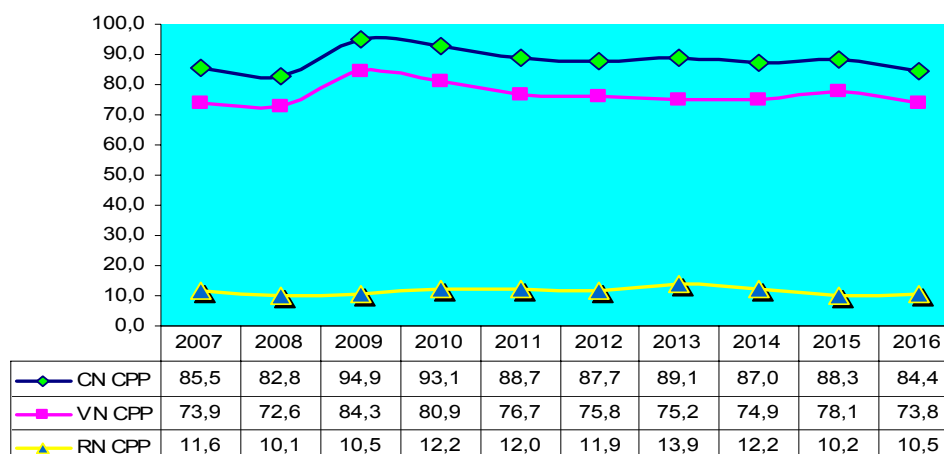
Na základe absolútnych a pomerových ukazovateľov (Tabuľka 7) môžeme konštatovať, že v hodnotenom období:

V rámci disponibilného potenciálu bola výmera využívanej poľnohospodárskej pôdy stabilná (vplyv priamych platieb) a pokles počtov hydiny vykazoval 6,0 %. Už menej optimisticky môžeme hodnotiť vývoj zamestnanosti vyjadrený 49,0 % poklesom počtu pracovníkov, 11,0 % pokles počtov hovädzieho dobytká a 39,0 % pokles počtov ošípaných.

Pokles počtu zamestnancov a nárast hrubej pridanej hodnoty odvetvia poľnohospodárstva (okrem 2007 až 2010) „pozitívne“ ovplyvnili vývoj produktivity práce v poľnohospodárstve. Stabilná výmera využívanej poľnohospodárskej a variabilný vývoj čistej pridanej hodnoty podmienili pokles produktivity poľnohospodárskej pôdy v relácii 2007 až 2010 a 2007 až 2013, avšak v hodnotenom období bol jej nárast takmer 30,0 %.

Graf 9

Zhodnocovanie vstupov v rokoch 2007 až 2016
(%)

Zdroj: výpočty autorov

Význam skratiek: CN CPP – Celková náročnosť celkovej poľnohospodárskej produkcie, VN CPP – Výrobná náročnosť celkovej poľnohospodárskej produkcie, RN CPP – Reprodukčná náročnosť celkovej poľnohospodárskej produkcie

Pri hodnotení vývoja výkonu poľnohospodárstva podľa disponibilných zdrojov a produktivity je relevantné aj hodnotenie efektívnosti vynakladaných vstupov, teda výrobná, reprodukčná a celková náročnosť celkovej poľnohospodárskej produkcie (Graf 9).

Ukazovateľ výrobnéj náročnosti celkovej poľnohospodárskej produkcie vyjadruje jednak zmeny hodnotových pomerov medzi vstupmi a výstupmi odvetvia, ale do určitej miery vypovedá aj o efektívnosti transformácie vstupov, ktorá závisí od subjektívnych faktorov. Podstatné je zdôrazniť, že podľa jeho vývoja v rokoch 2007 až 2010 slovenské poľnohospodárstvo potrebovalo v priemere na vytvorenie 1 eura celkovej poľnohospodárskej produkcie 78 centov vstupov, v rokoch 2007 až 2013 to bolo 77 centov a v hodnotenom

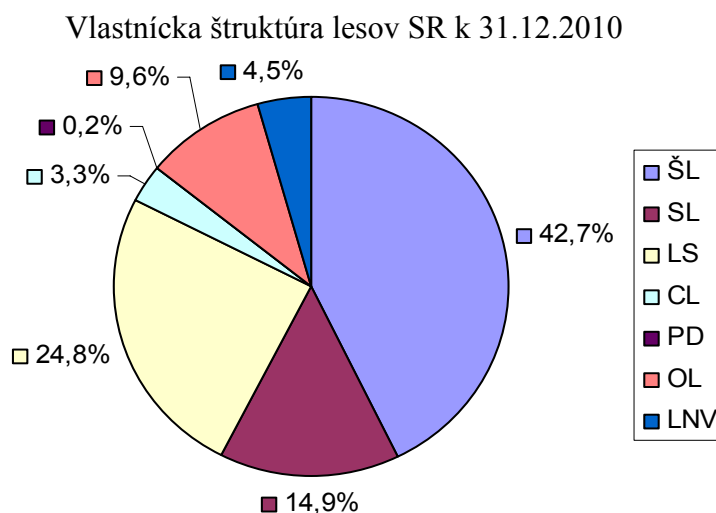
období 74 centov. Oscilácia ukazovateľa reprodukčnej náročnosti okolo 11,0 %, pri takmer rovnakej úrovni výrobnéj náročnosti v podstate znamenala, že slovenské poľnohospodárstvo v rokoch 2007 až 2016 produkovalo 1 euro celkovej poľnohospodárskej produkcie pri jej priemernej celkovej náročnosti na úrovni 88 centov.

3.2. Odvetvie lesníctva

Podľa „klasickej“ definície je lesníctvo súhrn teoretických a praktických poznatkov týkajúcich sa lesa a lesného hospodárstva, ktorého „pracovnou náplňou“ je pestovanie lesov a lesných kultúr, ich výsadbu a ťažbu dreva.

„Čo je teda les?“ Na túto zdanlivo jednoduchú otázku neexistuje jednoduchá odpoveď. Lesnícke štatistiky považujú za les plochu s rozlohou väčšou ako 0,5 ha pokrytú aspoň 10,0 % stromami schopnými v dospelosti dosiahnuť minimálne 5 metrovú výšku. Podľa takého vymedzenia tvoria lesy EÚ 4,0 % zalesnenej svetovej plochy (161 mil. ha) a pokrývajú 38,0 % územia EÚ. So 41,1 % (2 mil. ha) podielom na rozlohe Slovenska sú lesy jeho dominantou (vodné plochy 1,8 %, poľnohospodárska pôda 39,3 %, ostatné pozemky 17,8 %). Z funkčného hľadiska členíme lesy na: hospodárske (66,4 %), ochranné (14,8 %), lesy osobitného určenia (18,8 %). Lesné porasty (lesy) Slovenska tvoria ihličnaté dreviny (41,7 %) a listnaté dreviny (58,3 %) s tendenciou posilňovania listnatých drevín.

Graf 10

Zdroj: Zdroj: NLC Zvolen

Po roku 1989 sa začal na Slovensku proces prinavrátania vlastníctva k lesom pôvodným vlastníkom. V súčasnosti slovenské lesy vlastní, spravujú a obhospodarujú subjekty štátneho a neštátneho sektora. Podľa permanentnej inventarizácie lesov k 31.12.2010

bola vlastnícka a užívateľská štruktúra lesov nasledovná: 42,7 % štátne lesy, 14,9 % súkromné lesy, 24,8 % lesy spoločenstiev, 3,3 % cirkevné lesy, 0,2 % poľnohospodárske družstvá, 9,6 % obecné lesy, 4,5 % lesy neznámych vlastníkov (Graf 10).

Napriek tomu, že Európa sa považuje za lesnícky vyspelý kontinent a výmera jej lesov neustále rastie, historický vývoj a rast populácie vystavuje jej životné prostredie veľkým skúškam. Multifunkčnosť lesov a ich význam pre životné prostredie je všeobecne akceptovanou a nepopierateľnou axiómou (environmentálne a socioekonomické hľadiska) aj v súčasnej Európe, čo je „dobrou správou“ aj pre lesnícke politiky.

3.2.1. Lesnícka politika Slovenska

Slovensko patrí ku krajinám s dlhodobou lesníckou tradíciou, ktorá ho podľa mnohých vyjadrení „stavia“ aj do centra európskeho lesníctva. Táto skutočnosť nevyplýva iba z „historickej“ legislatívy,⁴² ale aj profilácie odborných inštitúcií (veda, výskum, školstvo) na báze poznatkov z uplatňovania reálnej lesníckej politiky.

V období Československej republiky bola lesnícka politika v podstate dvojaká; v Čechách platil tzv. rakúsky zákon a na Slovensku mnohé normy. Podstatne odlišné pomery boli aj po roku 1945, kedy sa postupne zjednodušovalo vlastníctvo a užívanie lesov prechádzalo na štát. V roku 1990 súhrnný lesný zákon (č. 166/190 Zb.) a jeho platné vykonávacie predpisy vytvorili priestor pre tvorbu ďalších súborných opatrení, hlavne zákona č. 61/1977 Zb., o lesoch a slovenského zákona č.100/1977 Zb., o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva. Po roku 1989 v dôsledku novelizácie niekoľkých zákonov došlo k postupnej obnove neštátneho vlastníctva a súčasne sa pripravoval zákon o hospodárení v lesoch. V roku 2005 nadobudol na Slovensku účinnosť zákon o lesoch (č. 326/2005 Z. z.), ktorý bol zmenený v roku 2007 SR č. 360/2007 Z.z.⁴³

⁴²Medzi prvé právne akty vzťahujúce na slovenské lesníctvo môžeme považovať Lesný poriadok cisára Maximiliána II. z oku 1565 od vydania ktorého datujú počiatky cieľavedomého hospodárenia v lesoch . Osobitne sa o rozvoj lesného hospodárstva zaslúžila Mária Terézia, ktorej lesný poriadok z roku 1769 určoval pravidlá rúbania dreva, pestovania nových lesov a zabezpečenia ich trvalého úžitku (dnešný trvalý rozvoj). Rozvinutosť lesníctva viedla v roku 1879 ku schváleniu prvého súhrnného lesného zákona platného v celom Uhorsku (6 častí a 213 paragrafov), ktorého ťažiskom boli povinné lesné hospodárske plány pre štátne lesy, pre urbárske a obecné lesy platil zákonný článok 19 z roku 1898 o dohliadacej službe štátu.

⁴³V minulosti bola lesnícka politika autentickou záležitosťou jednotlivých európskych krajín, rešpektujúcich hodnotenie vykonávané nezávislou treťou stranou zamerané na ekologické, ekonomické a sociálne štandardy zostavené podľa medzinárodne uznávaných kritérií – „Certifikát lesa“. Slovenský systém certifikácie lesov (uznaný 12. augusta 2005) je založený na princípe regionálnej certifikácie. Účasť vlastníkov alebo obhospodarovateľov lesa na regionálnej certifikácii je dobrovoľná a v mene regiónu vystupuje „Žiadateľ“ zastupujúci viac ako 50,0 % výmery lesného pôdneho fondu regiónu.

Akčný plán Národného lesníckeho programu na roky 2007 až 2013
(mil. eur)

Názov programu	EÚ	ŠR	VZ	Spolu
Os 1: Zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva				
Pridávanie hodnoty do produktov lesníctva	12,0	4,0		16,0
Infraštruktúra lesného hospodárstva	16,0	15,0		31,0
Zvyšovanie hospodárskej hodnoty lesov	36,0	12,0	48,0	96,0
Odborné vzdelávanie a informačné aktivity	4,3	1,5		5,8
Využívanie poradenských služieb				
Os 2: Zlepšenie životného prostredia a krajiny				
Prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy	3,8	1,0	0,7	5,5
NATURA 2000 – lesná pôda	6,7	1,7		8,4
Lesnícko-environmentálne platby	23,4	6,2		29,6
Obnova potenciálu lesného hospodárstva	105,0	26,0		131,0
Spolu Program rozvoja vidieka	209,0	69,0	48,7	326,7
Štátny rozpočet – uznesenie vlády SR č. 990/2007		23,2		23,2
Odborné organizácie lesného hospodárstva			27,0	27,0
Súvisiace rezorty				33,5
Podprogram „Obnova a rozvoj lesného hospodárstva				55,2
Podprogram „Výskum a odborná pomoc pre udržateľné lesné hospodárstvo“		13,5		13,5
Celkom	209,0	105,7	76,0	480,0

Zdroj: Zelená správa 2008;

Význam skratiek: EÚ – Európska únia, ŠR – štátny rozpočet VZ – Vlastné zdroje.

V období pred a po rozšírení EÚ (2004) „prenikla“ lesnícka politika aj do politik EÚ, konkrétne do II. piliera SPP. To znamenalo, že pre lesnícku politiku Slovenska sa stalo relevantným zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja obhospodarovania lesov založeného na primeranom využívaní ich ekonomických, ekologických a sociálnych funkcií.

Za hlavného reprezentanta lesníckej politiky Slovenska v súčasnosti považujeme Národný lesnícky program (NLP SR) zameraný na: ekologické obhospodarovanie lesov, zlepšovanie a ochrana životného prostredia, zlepšovanie kvality života a dlhodobej konkurencieschopnosti, posilňovanie kooperácie, koordinácie a komunikácie.⁴⁴

Strategické ciele, priority a rámcové ciele NLP SR vyjadruje 5 cieľov s horizontom plnenia do roku 2020: Cieľ 1: Podpora ekologického obhospodarovania lesov, Cieľ 2: Zlepšovanie a ochrana životného prostredia, Cieľ 3: Zlepšovanie kvality života, Cieľ 4: Zvyšovanie dlhodobej konkurencieschopnosti, Cieľ 5: posilňovanie kooperácie, koordinácie a komunikácie.

Na obdobie rokov 2007 až 2013 boli vládou SR na plnenie NLP SR schválené prostriedky vo forme Akčného plánu NLP SR v hodnote 480 mil. eur (Tabuľka 9). Finančné

⁴⁴ V širšom slova zmysle aj: Koncepcia rozvoja pôdohospodárstva, Stratégia rozvoja lesníctva, Program rozvoja vidieka.

zabezpečenie AP NLP SR tvoria prostriedky Programu rozvoja vidieka, štátnej podpory, rozpočtovej kapitoly rezortu, štátnej pomoci, vlastných zdrojov vlastníkov a obhospodarovateľov lesov, rozpočtových kapitol a operačných programov niektorých súvisiacich rezortov.

Na financovaní AP NLP SR za roky 2007 až 2013 sa v najväčšej miere podieľal PRV (68,0 %, z toho zdroje EÚ 43,0 %), podiel štátneho rozpočtu tvoril 22,0 % a 10,0 % „prispeli“ vlastné zdroje a súvisiace rezorty.

Vláda SR (uznesenie č.50 zo dňa 4. februára 2015) vzala na vedomie vyhodnotenie plnenia opatrení AP NLP SR na roky 2013 až 2017 a súčasne uložila Ministerstvu pôdohospodárstva a vidieckeho rozvoja SR vypracovať AP NLP SR na roky 2010 až 2020. Tento vychádza z piatich strategických a cieľov a 39 aktualizovaných rámcových cieľov, bez ohľadu na to či v období jeho realizácie budú k dispozícii finančné zdroje – indikatívny plán.

3.2.2. Výkon odvetvia lesníctva v rokoch 2007 až 2016

Po vstupe Slovenska do EÚ nastala úloha, podobne ako pre poľnohospodárstvo, aj pre lesníctvo hodnotiť jeho výkon podľa štandardných metodík EÚ za ktoré v lesníctve považujeme Súhrnný lesnícky ekonomický účet (SLEÚ) a Systém integrovaných environmentálnych a ekonomických účtov pre lesy (IEEAF).

Metodická konštrukcia Súhrnného lesníckeho ekonomického účtu umožňuje merať, popisovať a analyzovať tvorbu dôchodku odvetvia lesného hospodárstva prostredníctvom účtov produkcie, tvorby dôchodku a tvorby zisku.

Podľa Tabuľky 10 je zrejmé, že v rokoch 2007 až 2016:

Účet produkcie ukazuje takmer identický pokles hrubej a čistej pridanej hodnoty lesníctva v rámci hodnoteného obdobia (5,0 %), pri poklese v rokoch 2007 až 2010 (28,0 %, resp. 30,0 %) , ako aj v rokoch 2007 až 2013 (5,0 %). Podstatným pre takýto vývoj pridanej hodnoty odvetvia lesníctva bol všeobecný pokles konečnej produkcie, nárast medzispotreby (okrem 2007 až 2013) a pokles spotreby fixného kapitálu (okrem 2007 až 2013).

Podľa účtu tvorby dôchodkov môžeme konštatovať, že pri poklese v rokoch 2007 až 2010 (30,0 %) sa tvorba čistého dôchodku odvetvia lesníctva dynamizovala, čo znamenalo jeho rast, tak v rokoch 2007 až 2013 (3,0 %), ako aj v rámci hodnoteného obdobia (26,6 %). Za relevantné skutočnosti takéhoto vývoja čistého dôchodku odvetvia lesníctva je potrebné, popri poklese čistej pridanej hodnoty, považovať aj pokles odmien zamestnancov a daňového zaťaženia, ale predovšetkým nárast ostatných dotácií na produkciu.

Výpovedná hodnota účtu tvorby zisku ukazuje, že nárast čistého dôchodku odvetvia lesníctva nedokázal v plnej miere „saturovať“ nárast nájomného, čo pri rovnakej úrovni úrokov znamenalo pokles tvorby jeho zisku, viac ako 50,0 % v rokoch 2007 až 2010, 32,0 % v rokoch 2007 až 2013 a 5,0 % v hodnotenom období.

Tabuľka 10

Výkon odvetvia lesníctva v rokoch 2007 až 2016 (SLEÚ)
(mil. eur, bežné ceny)

Ukazovateľ		2007	2010	2013	2016	10/07	13/07	16/07
Účet produkcie								
1.	Konečná produkcia *)	505,5	456,3	466,1	493,2	90,2	92,2	97,6
2.	Medzispotreba	249,9	274,0	224,3	252,0	109,7	89,8	100,9
3.	Hrubá pridaná hodnota (1-2)	255,7	182,0	241,8	241,2	71,2	94,6	94,3
4.	Spotreba fixného kapitálu	32,4	27,0	29,2	27,3	83,3	90,1	84,3
5.	Čistá pridaná hodnota (3-4)	223,3	155,0	212,6	213,9	69,4	95,2	95,8
Účet tvorby dôchodkov								
6.	Odmeny zamestnancov	129,5	104,0	125,3	124,5	80,3	96,8	96,2
7.	Ostatné dane z produkcie	49,1	38,0	44,6	44,3	77,4	90,8	90,2
8.	Ostatné dotácie na produkciu	6,5	21,3	9,9	19,6	355,3	152,9	302,8
9.	Čistý dôchodok (5-6-7+8)	51,1	36,0	52,6	64,7	70,4	102,9	126,6
Účet tvorby zisku								
10.	Nájomné	4,5	12,4	21,1	19,7	265,8	467,4	436,4
11.	Úroky	0,2	2,0	**)	0,2			100,0
12.	Zisk/strata (9-10-11)	46,4	21,9	31,5	44,8	47,3	67,7	96,3

Zdroj: MPRV 2007 až 2016

*) Hodnota konečnej produkcie dreva + hodnota konečnej ostatnej produkcie

***) platené úroky = prijaté úroky

Rozšírené lesnícke ekonomické účty zobrazujú (prepájajú) hospodársku oblasť lesného hospodárstva s jeho ekonomickými transakciami, ktoré podľa (NACE Rev.1⁴⁵) zahŕňujú: oblasť lesného hospodárstva (biologická produkcia drevnej hmoty a spojené služby) a oblasť ťažbovej činnosti (technická produkcia drevnej hmoty – ťažba, približovanie, doprava a spojené služby), hrubé investície,⁴⁶ čisté investície⁴⁷ a zamestnanosť v lesníctve.

Za hlavnú produkčnú „komoditu“ odvetvia lesníctva v rokoch 2007 až 2015 môžeme podľa Tabuľky 11 (IEEAF) považovať piliarsku guľatinu s priemerným 45,0 % podielom na lesných produktoch a jeho 3,0 % poklesom v rokoch 2007 až 2015. Drevo na pni vykazovalo priemerný 35,0 % podiel, pri 10,0 % náraste v rokoch 2007 až 2015 a vlákňinové drevo 17,0 % pokles a nárast 1,0 %.

Tiež platí, že:

Hodnota produkcie odvetvia lesníctva a lesných produktov rástla (23,3 %) a klesala v druhotných nelesníckych produktoch (34,0 %).
Rozšírené „portfólio“ produkcie odvetvia generovalo 20,0 % nárast hodnoty medzispotreby, čo v konečnom dôsledku znamenalo 6,0 % rast hrubej pridanej hodnoty, štvrtinový pokles investičnej dynamiky „zabezpečil“ odvetviu 10,0 % nárast čistej pridanej hodnoty.
Čistý dôchodok odvetvia sa v rokoch 2007 až 2015 sa zvýšil o 47,1 % v dôsledku poklesu odmien zamestnancov (8,0 %), ostatných daní z produkcie (6,0 %) a nárastu ostatných

⁴⁵ NACE Rev. 1 (Statistical classification of economic activities in the European Community).

⁴⁶ Suma hrubej tvorby fixného kapitálu zo zalesňovania a hrubej tvorby fixného kapitálu v nelesníckej produkcii (stroje a zariadenia, dopravné prostriedky, ostatné investície).

⁴⁷ Hrubé investície očistené o spotrebu investičných aktív a vyjadruje zlepšenie alebo zhoršenie stavu investičného majetku.

dotácií na produkciu (50,0 %).
Takmer trojnásobné zvýšenie nájomného a rovnaká úroveň úrokov znamenali 37,0 % nárast zisku.
Hrubé investície vykazovali stabilnú úroveň a čisté 24,09 % z dôvodu nárastu zmeny stavu zásob a kapitálových transferov.
Zamestnanosť v lesníctve poklesla o polovicu (50,0 %).

Tabuľka 11

Rozšírené súhrnné lesnícke ekonomické účty v rokoch 2007 až 2015 (IEEAF).
(mil. eur, bežné ceny)

Ukazovateľ	2007	2010	2013	2015	10/07	13/07	15/07	
Účet produkcie								
1.	Produkcia odvetvia	687,0	656,0	720,1	786,3	95,5	104,8	114,5
	Lesné produkty	599,2	591,9	657,3	738,6	98,8	109,7	123,3
	drevo na pni	182,3	197,3	248,8	298,7	108,2	136,5	163,9
	- piliarska guľatina	293,2	270,8	263,1	279,3	92,4	89,7	95,3
	- palivové drevo	5,8	10,3	12,8	13,4	177,6	220,7	231,0
	- vlákнинové drevo	104,2	98,4	109,9	128,9	94,4	105,5	123,7
	- tenčina	1,6	1,8	4,1	1,2	112,5	256,3	75,0
	- ostatné lesné produkty	12,1	15,1	18,6	17,1	124,8	153,7	141,3
	Druhotné neles. produkty	72,6	64,1	62,8	47,7	88,3	86,5	65,7
2.	Medzispotreba	387,0	437,8	398,4	467,0	113,1	102,9	120,7
	- z toho drevo na pni	137,1	163,9	174,1	225,8	119,5	127,0	164,7
3.	Hrubá pridaná hodnota (1-2)	300,0	218,2	321,7	319,3	72,7	107,2	106,4
4.	Spotreba fixného kapitálu	32,4	26,8	29,2	23,7	82,7	90,1	73,1
5.	Čistá pridaná hodnota (3-4)	267,6	191,4	293,3	295,6	71,5	109,6	110,5
Účet tvorby dôchodkov								
6.	Odmeny zamestnancov	129,5	103,7	125,3	118,8	80,1	96,8	91,7
7.	Ostatné dane z produkcie	49,1	38,3	44,6	46,0	78,0	90,8	93,7
8.	Ostatné dotácie na produkciu	6,5	21,2	9,9	9,7	326,2	152,3	149,2
9.	Čistý dôchodok (5-6-7+8)	95,5	70,6	133,3	140,5	73,9	139,6	147,1
Účet tvorby zisku								
10.	Nájomné	4,5	19,2	21,1	16,1	426,7	468,9	357,8
11.	Úroky	0,2	0,9	*)	0,2	450,0		100,0
12.	Zisk/strata (9-10-11)	90,8	50,5	112,3	124,2	55,6	123,7	136,8
Kapitálové účty								
	Hrubé investície	38,5	31,5	24,4	38,7	81,8	63,4	100,5
	Zariadenie a budovy	31,0	30,3	23,1	36,3	97,7	74,5	117,1
	Ostané investície	7,6	1,2	1,3	2,4	15,8	17,1	31,6
	Čisté investície	6,1	4,7	-4,8	15,0	77,0		245,9
	Zmeny stavu zásob	48,4	32,3	75,8	68,8	66,7	156,6	142,1
	z toho nedokončené výrobky	45,2	33,4	74,7	72,9	73,9	165,3	161,3
	Kapitálové transfery	8,4	18,9	5,5	39,3	225,0	65,5	467,9
	Počet zamestnancov	11,9	9,3	8,1	6,9	78,2	68,1	58,0

Prameň: MPRV 2007 až 2016,*) Platené úroky = Prijaté úroky

3.3. Cestovný ruch

Od päťdesiatich rokov minulého storočia zaznamenáva cestovný ruch v celosvetovom meradle nepretržitý kontinuálny rast a priemerné tempo jeho rastu je trvalo vyššie ako tempo

rastu svetovej ekonomiky. V súčasnosti sa cestovný ruch stáva nielen ekonomický, ale aj geografický, sociologický, psychologický, kultúrny a zdravotný fenomén, ktorého plnohodnotné efekty je možné dosiahnuť len pri ponímaní jeho systémovej podstaty.

V tomto zmysle hovoríme o cestovnom ruchu ako otvorenom systéme vytváranom podsystemom subjektu (nositeľov dopytu) a objektu (nositeľov ponuky), čím vzniká trh cestovného ruchu ako miesto kde sa uskutočňujú ekonomické procesy a vzťahy, ktoré vznikajú pri predaji tovarov a služieb. Za nositeľov dopytu cestovného ruchu považujeme návštevníkov (výletníci, turisti, obchodní cestujúci,...) a za nositeľov ponuky všetko čo sa môže stať cieľom zmeny pobytu, resp. cieľovým miestom cestovného ruchu.⁴⁸

Vymedzenie cestovného ruchu ako otvoreného systému zdôrazňuje význam vplyvu ekonomického, politického a právneho, ekologického, technologického, kultúrneho a sociálneho okolia na jeho štruktúru a vývoj. Ide o nadradené, vzájomne prepojené a neustále sa vyvíjajúce systémy, ktoré v rozličnej miere ovplyvňujú dopyt a ponuku cestovného ruchu a tým aj celý systém cestovného ruchu.

Rozvoj cestovného ruchu do značnej miery závisí od politickej stability, kvality podnikateľského prostredia, existencie orgánov koordinácie cestovného ruchu, právnych noriem upravujúcich cestovný ruch, stratégie a koncepcie rozvoja cestovného ruchu v krajine, starostlivosti o účelné využívanie voľného času obyvateľstva. Kľúčovým predpokladom rozvoja cestovného ruchu je najmä bezpečnosť.

3.3.1. Atraktivity a história cestovného ruchu Slovenska

Z takmer 200 definícií cestovného ruchu sa na Slovensku⁴⁹ akceptuje jeho ponímanie ako súboru činností zameraných na uspokojovanie potrieb súvisiacich s cestovaním a pohybom osôb mimo miesta svojho trvalého bydliska, zvyčajne vo voľnom čase za účelom odpočinku, poznávania, zdravia, rozptýlenia a zábavy, športového a kultúrneho vyžitia, služobných ciest a získavania ďalších trvalých úžitkov.

Slovensko je krajinou, ktorá disponuje vysokým potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu určeným jeho prírodnými i kultúrne – historickými reáliami. V súlade s medzinárodnou klasifikáciou atraktivít cestovného ruchu spomedzi 39 medzinárodne

⁴⁸ Stredisko, región, štát, zoskupenie štátov alebo kontinent s adekvátnou primárnou ponukou cestovného ruchu, podniky cestovného ruchu, inštitúcie cestovného ruchu (orgány miestnej, regionálnej samosprávy a ústrednej štátnej správy, oblastné a krajské organizácie cestovného ruchu, združenia cestovného ruchu).

⁴⁹WTO (World Tourism Organization): „Cestovný ruch je činnosťou ľudí spočívajúcou v cestovaní a pobyte mimo miesta ich obvyklého pobytu po dobu kratšiu ako je jeden ucelený rok za účelom využitia voľného času, obchodu a za inými cieľmi, nie však za účelom vykonávania zárobkovej činnosti“.

uznávaných atraktivít disponuje 38 (všetkými, okrem mora), ktoré z hľadiska produktu cestovného ruchu delíme na:

Kultúrne	Hrady, zámky, kaštiele, sakrálné pamiatky, ľudovú architektúra a technické pamiatky.
Mestské	Historické centrá miest, vyhlásené mestské pamiatkové rezervácie, chránené pamiatkové zóny, mestské zóny špeciálneho typu.
Športové	Pešia a vysokohorská turistika, horolezectvo, vodné športy a vodná turistika, cykloturistika a cyklotrasy, zjazdové a bežecké lyžovanie, adrenalínové športy, poľovníctvo a rybárstvo.
Prírodné dedičstvo	Jaskyne, prírodné pamiatky a prírodné rezervácie, chránené územia, národné parky, arboréta, botanické záhrady, chránené prírodné výtvory, náučné chodníky a lokality, vodopády, kaňony, tiesňavy, vodné nádrže.
Zdravotný cestovný ruch a agroturistika	Prírodné liečivé kúpele, klimatické kúpele, areály termálnych kúpalísk, speleoliečba, relaxačné a rekondičné pobyty.
Gastronómia	Národné, regionálne a miestne jedlá.
Kongresová a motivačná (incentívna)turistika	Špecializovaná forma cestovného ruchu, ktorá zahrňuje súbor činnosti zameraných na výmenu vedeckých a odborných poznatkov a skúseností spojená s cestovaním a pobytom v kongresovom meste.

Históriu cestovného ruchu na Slovensku určovali tieto „míľniky“ jeho rozvoja:

Do roku 1989

- Rozvoj návštevnosti v Tatrách, umocnený výstavbou železničnej trate Bohumín – Košice v rokoch 1870 až 1871.
 - Vznik turistických spolkov po roku 1873 s cieľom rozširovať a technicky zabezpečovať turistické pobyty.
 - Rozšírenie činnosti turistických spolkov aj o liečebno – rekreačné zariadenia v prvej polovici 19. storočia: Štrbské Pleso, Nový Smokovec, Dolný Smokovec, Tatranská Polianka, Vyšné Hágy, Tatranská Lomnica, ...
 - Koncom 19. storočia rozšírenie záujmu o Nízke Tatry, Malú a Veľkú Fatru a následná výstavba rozličných zariadení, v rámci ktorých vzrastal význam slovenských kúpeľných stredísk s bohatou liečebnou tradíciou.
 - Strata časti turistického zázemia po roku 1918.
 - Zmeny v objeme a štruktúre po roku 1939 a v období druhej svetovej vojny.
 - Vznik viazaného cestovného ruchu (odborárske rekreácie pracujúcich) a rozvoj turistiky a zájazdovej činnosti organizovanej prostredníctvom cestovných kancelárií.
 - Masová výstavba individuálnych chát a podnikových zariadení uskutočňovaná v sedemdesiatich rokoch minulého storočia v najatraktívnejších oblastiach.
- Po roku 1989
- Zánik viazaného cestovného ruchu a vznik podnikania v cestovnom ruchu (Zákon o individuálnom podnikaní).
 - Vznik pasívneho cestovného ruchu (cestovné kancelárie, autobusy, lacné hotely, bez stravy).
 - Zrušenie vízových povinností a pasových bariér, trhovú ekonomiku a privatizácia „nakláňali“ misky váh smerom k aktívnemu zahraničnému cestovnému ruchu.
 - Výrazná privatizácia kúpeľníctva a hotelierstva.
 - Revitalizácia cestovného ruchu v 90. rokoch minulého storočia a jeho zaostávanie za úrovňou vyspelých „turistických“ krajín v súčasnosti.

3.3.2. Politika cestovného ruchu Slovenskej republiky a jej nositelia

Aj keď je cestovný ruch takmer autonómnou záležitosťou súkromnej sféry jeho všeobecný význam ho posúva aj do oblasti štátnej politiky, podľa ktorej je cestovný ruch definovaný ako systematická činnosť sledujúca vytýčené ciele a spočívajúca v komplexnom plánovaní, usmerňovaní a tvorbe reality cestovného ruchu prostredníctvom rôznych nástrojov a nositeľov.

Podľa toho základným cieľom štátnej politiky cestovného ruchu SR je získavanie nových trhov a optimálne uspokojovanie potrieb domácich a zahraničných návštevníkov v cestovnom ruchu v trvalo udržateľnom prostredí tak, aby sa zabezpečila a zlepšila kvalita života domáceho obyvateľstva a aby z neho malo národné hospodárstvo čo najväčší úžitok. Pri napĺňaní tohto cieľa treba podporovať účasť domáceho obyvateľstva na cestovnom ruchu a zároveň rešpektovať únosnosť krajiny a sídiel v nej.⁵⁰

Na tejto báze bolo konštituované aj Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2006 až 2010,⁵¹ v ktorom popri hlavnom ciele zvýšiť podiel cestovného ruchu na HDP krajiny deklarovala vytvorenie satelitného účtu cestovného ruchu, stanovenie zásad pre štátnu politiku rozvoja cestovného ruchu, podporu investícií do cestovného ruchu, vytvorenie systému finančnej podpory aktivít samospráv, obcí, miest a podnikateľských subjektov a zonáciu chránených území.

Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu SR na roky 2007 až 2013⁵² definovala strategický cieľ cestovného ruchu Slovenska ako zvyšovanie jeho konkurencieschopnosti pri lepšom využívaní potenciálu so zámerom vyrovnávania regionálnych disparít a tvorby nových pracovných príležitostí.

Strategický cieľ a ťažiskové formy cestovného ruchu vygenerovali 5 špecifických cieľov jeho rozvoja definovaných ako:

Posilnenie postavenia odvetvia cestovného ruchu v rámci hospodárstva Slovenska.
Zvýšenie atraktívnosti Slovenska ako dovolenkového cieľa.
Zvýšenie rozsahu pobytového cestovného ruchu.
Zlepšenie štruktúry zahraničných návštevníkov Slovenska skvalitňovaním poskytovaných služieb.
Podpora tvorby nových pracovných príležitostí, najmä v regiónoch s významným potenciálom pre cestovný ruch.

⁵⁰ Štátna politika cestovného ruchu: [online], dostupný na www.economy.gov.sk

⁵¹ Programové vyhlásenie vlády: [online], dostupný na www.mod.gov.sk

⁵² Nová stratégia rozvoja CR Slovenskej republiky: [online], dostupný na www.economy.gov.sk

Medzi ťažiskové formy cestovného ruchu, pre ktoré Slovensko má najlepšie predpoklady a ktoré sa mali podľa stratégie prednostne podporovať patrili: letná turistika a pobyty pri vode, kúpeľný a zdravotný cestovný ruch, mestský a kultúrny cestovný ruch, vidiecky cestovný ruch a agroturistika.

Nová stratégia bola „cestovným poriadkom“ pre nositeľov cestovného ruchu na rôznych úrovniach za ktoré považujeme: Komisiu pre rozvoj cestovného ruchu pri Výbore pre hospodárstvo a podnikanie NR SR, vládu SR, Ministerstvo hospodárstva SR – sekcia cestovného ruchu (odbor politiky cestovného ruchu), Slovenskú agentúru pre cestovný ruch, kraje – útvary pre cestovný ruch, regionálne a miestne združenia cestovného ruchu, mestá a obce.

V Národnom strategickom referenčnom rámci Slovenska na roky 2007 až 2013, prijatom vládou SR v decembri 2006, boli pre podporu cestovného ruchu „vyhradené“ časti Operačného programu (OP) Konkurencieschopnosť a hospodársky rast a Regionálneho operačného programu (ROP). Potenciál cestovného ruchu v jednotlivých regiónoch Slovenska definuje Regionalizácia cestovného ruchu v SR.⁵³

3.3.3. Regionalizácia cestovného ruchu Slovenska

Regionalizácia cestovného ruchu vytvára základné východisko pre územné plánovanie cestovného ruchu v Slovenskej republike. Jej „korene“ siahajú do bývalého Československa kedy „Rajonizácia cestovného ruchu ČSR“ bola jedinečným dokumentom aj v medzinárodnom prostredí. V ňom sa najväčší dôraz kládol na prírodné a antropogénne (kultúrne – historické pamiatky, zariadenia cestovného ruchu, dopravné zariadenia,...) atraktivity, ktoré vytvárali potenciál cestovného ruchu jednotlivých regiónov.

Je logické, že SR po svojom vzniku „potrebovala“ novú regionalizáciu cestovného ruchu, ktorá sa premietla do Národného programu rozvoja cestovného ruchu schváleného uznesením vlády č. 185/2001. V regionalizácii sa vymedzili nové regióny na základe vnútorných väzieb a homogenity potenciálu cestovného ruchu, ktoré rešpektovali hranice katastrov podľa obcí, čo znamenalo vytvorenie 21 regiónov cestovného ruchu (Tabuľka 12).

Z Tabuľky 12 vyplýva, že podstatou regionalizácie cestovného ruchu Slovenska sú: Štyri regionálne kategórie vytvorené na základe 19 najčastejších aktivít typických pre

⁵³ Štátna politika cestovného ruchu: [online], dostupný na www.economy.gov.sk

cestovný ruch Slovenska: štvorstupňový potenciál, priestorové hľadisko⁵⁴ a časový rozmer, strednodobý význam (do päť rokov) a dlhodobý význam (nad päť rokov).

Tabuľka 12

Potenciál a význam regiónov cestovného ruchu na Slovensku

Názov regiónu	Kategória	Potenciál	Strednodobý význam	Dlhodobý význam
Bratislavský	I.	vysoký	medzinárodný	medzinárodný
Podunajský	I.	priemerný	nadregionálny	národný
Záhorský	IV.	základný	regionálny	nadregionálny
Dolnopovažský	III.	priemerný	nadregionálny	národný
Strednopovažský	II.	priemerný	národný	národný
Nitriansky	IV.	dobry	nadregionálny	národný
Hornonitriansky	III.	základný	nadregionálny	národný
Severopovažský	II.	priemerný	medzinárodný	medzinárodný
Turčiansky	II.	dobry	národný	medzinárodný
Oravský	II.	priemerný	národný	medzinárodný
Liptovský	I.	dobry	medzinárodný	medzinárodný
Ipeľský	IV.	priemerný	regionálny	nadregionálny
Gemerský	III.	základný	nadregionálny	národný
Horehronský	II.	dobry	medzinárodný	medzinárodný
Pohronský	III.	priemerný	nadregionálny	národný
Tatranský	I.	vysoký	medzinárodný	medzinárodný
Spišský	III.	priemerný	nadregionálny	medzinárodný
Košický	II.	dobry	národný	národný
Šarišský	II.	priemerný	národný	národný
Hornozemplínsky	IV.	priemerný	regionálny	nadregionálny
Dolnozemplínsky	IV.	priemerný	regionálny	nadregionálny

Zdroj: Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike, 2005

Pre regionalizáciu sú dôležité aj faktory, ktoré síce nepatria do definície cestovného ruchu, ale pôsobia na jeho potenciál negatívne alebo pozitívne. Ide o tieto modifikujúce faktory: intenzívne poľnohospodárstvo, veľkoplošné vojenské priestory, ochrana vodných zdrojov, znečistenie ovzdušia, ťažba surovín, skládky odpadov, environmentálne záťaž, celková kvalita životného prostredia, vyšší stupeň ochrany prírody, dopravná dostupnosť, poloha voči sídlam s vysokou koncentráciou obyvateľstva.

3.3.4. Satelitný účet cestovného ruchu

Cestovný ruch zasahuje do viacerých odvetví; niektoré oblasti ekonomiky sú pre cestovný ruch charakteristické, ale „presakujú“ aj do iných odvetví, na strane účastníci cestovného ruchu sú „konzumentmi“ produktov a služieb vyrobených mimo odvetvia

⁵⁴Základný stupeň – vhodnosť územia pre danú aktivitu je evidentná, dosahuje však nízku úroveň a neprekračuje regionálny význam. Priemerný stupeň – zvýšená vhodnosť, priemerná úroveň, nadregionálna úroveň. Dobry stupeň – vhodnosť územia a národná úroveň. Dobry stupeň – významná vhodnosť územia, národná úroveň. Vysoký stupeň – veľmi významná vhodnosť porovnateľná s významnými lokalitami v zahraničí.

cestovného ruchu. Takýto stav v značnej miere komplikuje stanovenie ekonomického prínosu cestovného ruchu pre krajinu a neumožňuje vypočítať konkrétne indikátory priamo z podkladov národného účtovníctva alebo odvetvových štatistík.

Tento deficit umožňuje prekonať „Satelitný účet cestovného ruchu – SÚCR“ (Tourism Satellite Account – TSA), ktorý skúma výkon odvetvia cestovného ruchu na základe vývoja ponuky a dopytu, zamestnanosti, priamej pridanej hodnoty, hrubého domáceho produktu cestovného ruchu⁵⁵ a pod.

Na Slovensku je zostavovanie satelitného účtu cestovného ruchu v kompetencii Štatistického úradu Slovenskej republiky (ŠÚ SR), ktorý publikoval jeho výsledky za roky 2007 až 2012 v nasledujúcom rozsahu (skrátená forma):

Tabuľka 13

Satelitný účet cestovného ruchu SR za roky 2007 až 2012
(mil. eur)

Ukazovateľ	2007	2008	2009	2010	2011	2012	12/07
Produkcia	11 775	13 058	11 605	12 164	13 325	14 503	123,1
Medzispotreba	5 532	6 220	5 115	5 511	6 041	6 733	121,7
Hrubá pridaná hodnota(HPH)	6 243	6 837	6 489	6 652	7 284	7 770	124,4
Priama HPH	1 635	1 679	1 561	1 485	1 604	1 836	112,2
Čisté dane na produkty	260	305	106	180	164	226	86,9
Priamy HDP	1 895	1 984	1 668	1 666	1 835	2 063	108,8
<i>Podiel na HDP SR (%)</i>	<i>3,08</i>	<i>2,97</i>	<i>2,66</i>	<i>2,53</i>	<i>2,65</i>	<i>2,96</i>	<i>96,1</i>
Zamestnanci (tis. osôb)	262	270	291	287	293	305	116,4

Zdroj: ŠÚ SR, TSA

Podľa Tabuľky 13 predstavovala hodnota produkcie cestovného ruchu SR v roku 2012 14,5 mld. eur, čo v porovnaní s rokom 2007 znamenalo nárast produkčného výkonu cestovného ruchu o 23,1 %. Rovnakú dynamiku rastu vykazovala aj medzispotreba cestovného ruchu (21,7 %) pri absolútnom náraste o 1,2 mld. eur, ktorý bol takmer o polovicu nižší ako nárast produkcie (2,7 mld. eur). Táto produkčne spotrebná relácia znamenala zvýšenie schopnosti cestovného ruchu zhodnocovať vstupy vynakladané na produkciu cestovného ruchu vyjadrené štvrtinovým nárastom hrubej pridanej hodnoty cestovného ruchu (24,4 %).

Pri priamej pridanej hodnote cestovného ruchu je potrebné zdôrazniť, že ide o tú časť hodnoty tovarov a služieb, ktorá bola vytvorená na pokrytie spotreby vnútorného cestovného ruchu a slúži priamo návštevníkom. Jej nárast o 12,1 %, pri náraste hrubej pridanej hodnoty o 24,0 %, ukazuje na jej 50,0 % podiel na hrubej pridanej hodnote vytvorenej cestovným ruchom v rokoch 2007 až 2012. Tento ukazovateľ spolu s čistými daňami na produkty

⁵⁵Význam satelitného účtu cestovného ruchu zvyčajne aj skutočnosť, že jeho zavedenie bolo súčasťou aj Programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky na roky 2006 až 2010

(očistených o subvencie na produkty) tvorí priamy HDP cestovného ruchu, ktorého hodnota v rokoch 2007 až 2012 vzrástla o 9,0 %, čím sa znížil jeho podiel na HDP.

ZHRNUTIE

Hoci je naša práca deklarovaná ako „demoverzia“, jej jednotlivé časti majú aj značnú výpovednú hodnotu, ktorú môžeme definovať ako:

1. *Značný pokrok v regionálnom rozvoji Slovenska, avšak pri miernejšom vyrovnávaní jeho regionálnych rozdielov.*
2. *Zlepšovanie konkurencieschopnosti v rámci EÚ na úrovni regiónov NUTS 2.*
3. *Schopnosť implementovať Lisabonskú stratégiu na vlastné podmienky o čom svedčí 98,0 % čerpanie alokovaných zdrojov. Za značný handicap je však treba považovať uplatnenie princípu $n + 3$, čo znamenalo „odúčtovanie“ čerpania až v roku 2016.*
4. *Pomerne „bezproblémovú“ adaptáciu na Agendu 2000 a v jej rámci hlavne I. pilier SPP o čom svedčí „hladké“ čerpanie priamych platieb.*
5. *„Žiacke chyby“ II. piliera SPP vyjadreného PRV SR prejavujúce v jeho častých modifikáciách (celkom 7) a z nich vyplývajúcich presunov finančných prostriedkov medzi jednotlivými opatreniami a podobne ako pri Lisabonskej stratégii uplatnenie princípu $n + 3$.*
6. *Priemerný 62,0 % podiel ostatných dotácií na produkcii na tvorbe zdrojov poľnohospodárstva v rokoch 2007 až 2016, výrazne štrukturálne zmeny celkovej poľnohospodárskej produkcie v prospech rastlinnej produkcie, pokles zamestnanosti a disponibilných počtov zvierat, vysoká výrobná náročnosť celkovej poľnohospodárskej produkcie, nízka ziskovosť celkovej poľnohospodárskej produkcie (4,0 %).*
7. *Pokles schopnosti odvetvia lesníctva zhodnocovať v rokoch 2007 až 2016 výrobné a investičné vstupy vynakladané na konečnú lesnícku produkciu, ktorá sa prejavuje v poklese hrubej a čistej pridanej hodnoty (5,0 %). Nárast tvorby čistého dôchodku odvetvia lesníctva (26,6 %) pri poklese odmien zamestnancov a daňového zaťaženia a náraste ostatných dotácií na produkciu a pokles tvorby zisku odvetvia lesníctva.*
8. *Značnú revitalizáciu odvetvia cestovného ruchu dokladovanú štvrtinovým nárastom jeho produkcie a pridanej hodnoty, nárastom priameho HDP a zamestnanosti odvetvia cestovného ruchu.*

4. VIDIECKA KRAJINA

V historickom kontexte bol vidiek prioritou spoločenského vývoja, ktorá podmienila aj vznik miest. Rozhodujúcu úlohu v tomto smere zohrala schopnosť vidieka produkovať viac potravín ako bola jeho potreba a ich efektívne približovanie spotrebiteľom. Následné sústreďovanie hospodárskeho a kultúrneho života do miest (urbanizácia) podmienilo vznik dvoch základných typov krajiny; mestskej (urbánnej) a vidieckej (rurálnej) krajiny.

Ešte v nedávnej minulosti sa vidiecka krajina (vidiek) tradične spájala s poľnohospodárstvom, lesníctvom a rybárstvom. Prenikanie ekonomických koncepcií do humánnej a regionálnej geografie veľmi intenzívne posilňuje ponímanie vidieka ako vidieckej (rurálnej) krajiny charakterizovanej neurbánnym krajinným prostredím, sociálno – kultúrnymi, demografickými, technologickými a environmentálnymi procesmi, ktoré ovplyvňujú predovšetkým spôsob života jej obyvateľov a charakter využitia krajinej pokrývky (zeme, pôdy)⁵⁶ – countryside, ländlicher raum, espace rural, selskaja mestnosť.

4.1. Vidiekosť krajiny

Aspekty zmien v mestskej a vidieckej krajine vyvolávajú efekty spätnej väzby, ktoré ovplyvňujú dynamiku komplexu procesov následných zmien v krajine. Ak v tejto súvislosti akceptujeme termín „premeny vidieka“, potom v povojnovom vývoji môžeme v našich podmienkach hovoriť o troch vlnách (etapách).⁵⁷

Napriek týmto „atakám“ zo strany urbánnej krajiny (štátnej moci) si Slovensko zachovalo atribúty vidieckej krajiny a podľa Organizácie pre spoluprácu a rozvoj (OECD)⁵⁸ je dokonca najvidieckejšou krajinou EÚ. Podľa jej kritérií⁵⁹ v roku 2012 trvalo bývalo vo vidieckych oblastiach 50,5 %, v prechodných 38,3 % a v mestských 11,2 % obyvateľov

⁵⁶ Zaužívanou definíciou vidieka je aj jeho ponímanie ako územia s extenzívnym využívaním zeme a nízkou hustotou obyvateľstva; countryside, ländlicher raum, espace rural, selskaja mestnosť.

⁵⁷ Prvá vlna (50. a 60. roky min. stor.) sa vyznačovala kolektivizáciou, narušením vzťahu k pôde, stratou práce (zamestnania) a odchodmi dedinského obyvateľstva do miest.

Druhá vlna (70. a 80. min. stor.) priniesla bytovky, rekultivácie, rušenie krajinných mikroštruktúr, intenzifikáciu poľnohospodárstva a ďalšie vyludňovanie vidieka.

Tretiu vlnu charakterizuje vznik priemyselných zón, farebných nájomných domov a opätovný odliv obyvateľstva z vidieka do miest.

⁵⁸ Rozhodnutie Rady č. 2006/144/ES o strategických usmerneniach Spoločenstva pre rozvoj vidieka.

⁵⁹ Veľkostné kategórie obce: Počet trvalo bývajúcich obyvateľov (2000 až 3000 obyvateľov).

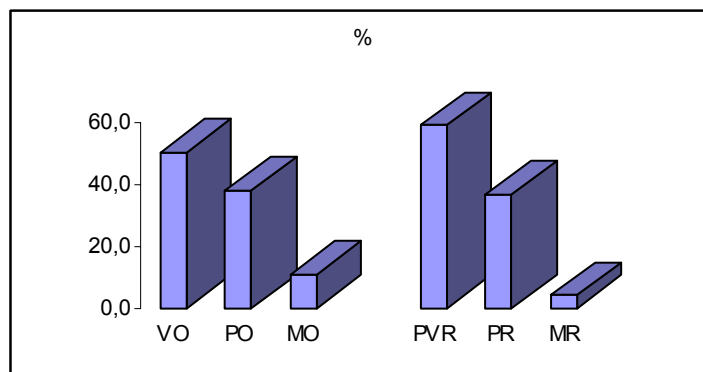
Hustota zaľudnenia: Obvykle 100 až 150 obyvateľov na 1 km².

Ďalšie spôsoby: Charakter sídiel, využitie krajiny, vybavenosť obcí, polarizácia priestoru podľa stupňa zapojenia do národnej ekonomiky.

Slovenska a z celkovej rozlohy Slovenskej republiky (SR) tvorili 59,0 % prevažne vidiecke regióny, 36,8 %, prechodné regióny a 4,2 % predstavovali mestské regióny. (Graf 10)⁶⁰

Graf 11

Počet obyvateľov trvalo bývajúcich vo vidieckych oblastiach a podiel regiónov na celkovej výmere SR v roku 2012

Prameň: OECD 2012

Význam skratiek: VO – vidiecke oblasti, PO – prechodné oblasti, MO – mestské oblasti, PVR – prevažne vidiecke regióny, PR – prechodné regióny, MR – mestské regióny

4.2. Politika vidieckej krajiny

Vidiek a vidieckosť je v súčasnosti aj prioritou EÚ vyplývajúcou zo skutočnosti, že viac ako 56,0 % jej obyvateľstva žije vo vidieckych oblastiach, ktoré zároveň tvoria 91,0 % jej územia. Ich charakteristickou črtou je rôznorodosť pokiaľ ide o geografické črty a ráz krajiny, ale aj problémy s ktorými zápasia.

Počiatky dnešného chápania vidieckej krajiny je treba „hľadať“ v zásadných reformách EÚ známymi aj ako Jednotný európsky akt,⁶¹ ktorého súčasťou bola aj regionálna a štrukturálna politika, resp. jej profilácia v rámci posunu od sektorového chápania k priestorovej orientácii. Akceptácia rozvoja vidieka ako verejnej politiky (II. pilier SPP) znamenala aj posun v definovaní vidieka a vidieckosti podľa ktorého vidiek vzniká trvalou prácou človeka a prírody, nie je výhradne poľnohospodársky a lesnícky, ale zahŕňa viaceré ekonomické, sociálne a kultúrne atribúty.

Na takejto báze je profilovaná aj politika vidieckej krajiny, pričom podľa jej „kréda“ kľúčom k rozvoju vidieckej krajiny je človek, jeho intelektuálne, sociálne a emocionálne schopnosti. Z toho dôvodu podstatnú úlohu v politike vidieckej krajiny a jej správe zohráva možnosť intenzívneho spolurozhodovania občanov. Takúto preambulu rešpektujú aj metódy a stratégie rozvoja vidieckej krajiny, resp. „pilieri“ politiky vidieckej krajiny:

⁶⁰ Obdobnú charakteristiku v EÚ vykazuje iba Írsko.

⁶¹ Prvá významná revízia Rímskych zmlúv podpísaná a platná od roku 1986.

Subsidiarita a dobrá správa	Politika vidieckej krajiny musí byť zrozumiteľná a transparentná. Kľúčovou úlohou regionálnych, národných a európskych autorít je nie iba vytvorenie dostatku zdrojov, ale adekvátneho priestoru pre uplatňovanie subsidiarity.
Interdisciplinarita	Hospodárska, infraštruktúra, environmentálna, kultúrno – sociálna, ako aj ďalšie oblasti politiky musia spolu veľmi úzko pôsobiť, aby sme mohli hovoriť o primeranom rozvoji vidieckej krajiny.
Spolupráca	Spojenectva a spolupráca medzi obcami sú nevyhnutnou stratégiou pre úspešný rozvoj vidieckej krajiny a taktiež sú predpokladom úspešnej synergie regionálnych rozvojových koncepcií.
Partnerstvá	Verejno-súkromné partnerstvá alebo spolupôsobenie verejného a súkromného sektora môžu veľmi pozitívne ovplyvniť dynamiku rozvoja vidieckej krajiny.
Rozmanitosť ako hodnota	Rozmanitosť vidieckej krajiny predstavuje veľké bohatstvo a hodnoty, ktoré majú osobité črty. Kľúčom k jej rozvoju je človek a jeho intelektuálne, sociálne a emocionálne schopnosti.

Ako komplexný rozvojový koncept politika vidieckej krajiny obsahuje niektoré dimenzie a oblasti presahujúce rámce „klasickej“ regionálnej politiky a politiky rozvoja vidieka; je ich nadstavbou. Kompatibilne s podmienkami a špecifikami Slovenska môžeme súhrnne politiku vidieckej krajiny definovať prostredníctvom jej nástrojového portfólia aktérov, rozvojových oblastí a synergie.

4.2.1. Nástrojové portfólio politiky vidieckej krajiny

Nástroje politiky vidieckej krajiny sú veľmi rôznorodé a v zásade pokrývajú celé spektrum problematiky. Ich klasifikácia „vykazuje“ rozvojovú orientáciu a podobne ako „klasická“ regionálna politika obsahuje tieto kategórie:

Administratívne nástroje	Legislatíva, záväzné procedúry, postupy, organizačné normy.
Koncepčné nástroje	Stratégie, programy, plány, politické deklarácie, územnoplánovacie dokumenty, pozemkové úpravy.
Inštitucionálne nástroje	Inštitúcie, spolupráca, regionálny manažment.
Vecné nástroje	Infraštruktúra, poskytnutie priestoru, služieb, hmotné plnenie, poradenstvo.
Sociálne – psychologické nástroje	Vzdelávanie, komunikácia, motivácia.
Finančné nástroje	Systémy finančných podpôr, dotácie, granty.

Problematickou stránkou „nástrojového portfólia“ politiky vidieckej krajiny je však ich priestorová aplikácia uplatňovaná zvyčajne centrálna a plošne bez rozlíšenia rozdielov jednotlivých vidieckych regiónov. Maximalizácia efektov z aplikácie rozvojových nástrojov politiky si preto vyžaduje akceptáciu týchto rozdielov so zreteľom na riešenie problémov v danom regióne.

4.2.2. Aktéri politiky vidieckej krajiny

Kľúčovou otázkou politiky vidieckej krajiny je vytvorenie základného inštitucionálneho s partnerského rámca. Subjekty, ktoré sa podieľajú na spravovaní a rozvoji vidieckej krajiny sú v obecnej rovine považované za aktérov (nositeľov) jej politiky. K nim je samozrejme treba zaradiť aj jednotlivé sociálne skupiny obyvateľov žijúcich na vidieku.

Matica aktérov politiky vidieckej krajiny (úroveň/sektor)			
Úroveň	Sektory		
	Verejný	Podnikateľský	Neziskový
Európska komisia	Rámec SPP	Nadnárodné záujmové zoskupenia	Siete
Národná/ministerstvá	Celoštátna sieť pre vidiek	Celoštátne záujmové zoskupenia	Spolky, zväzy, siete
Krajská	Vysoké školy, Krajské informačné strediska	Podnikateľské združenia	Neziskové združenia
Lokálna	Obce	Podnikatelia	Záujmové združenia, spolky

Matica aktérov politiky vidieckej krajiny „ukazuje“ štyri úrovne a tri sektory politiky vidieckej krajiny, pričom:

Lokálna úroveň	Hlavným aktérom politiky vidieckej krajiny sú obce a ich spolupráca pri plnení vytýčených cieľov. Okrem toho, že podnikateľské subjekty vytvárajú pracovné miesta pre obyvateľov, zároveň prispievajú aj k uspokojovaniu ich potrieb (služby) a v spolupráci s obcami sa mnohokrát podieľajú na údržbe krajiny. Dôležitú úlohu pri rozvoji obcí plnia aj miestne inštitúcie a spolky zabezpečujúce kontakty a pravidelné aktivity všetkých obyvateľov.
Krajská úroveň	Kraje majú v politike vidieckej krajiny osobitné postavenie; vlastná politika a podporné programy, rozpočet, disponovanie prostriedkami rozvoja vidieka, samostatný a prenesený výkon pôsobnosti.
Národná úroveň/ ministerstvá	Na úrovni ministerstiev za relevantné orgány štátnej správy považujeme: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (veterinárstvo, potravinárstvo, kontrola, inšpekcia,...), Ministerstvo životného prostredia, Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja, ...
Európska únia/ Európska komisia	Spoločné a komunitárne politiky.

4.2.3. Rozvojové oblasti politiky vidieckej krajiny

Efektívna politika vidieckej krajiny musí rešpektovať aj jednotlivé rozvojové oblasti vidieckej krajiny a ich ciele minimálne v nasledujúcom rozsahu:

Rozvojová oblasť	Cieľ
Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov	Zvyšovanie konkurencieschopnosti
Podnikanie	Vytváranie adekvátnych podmienok, zvyšovanie konkurencieschopnosti, znižovanie miery nezamestnanosti a zvyšovanie zamestnanosti obyvateľov vidieckeho priestoru.
Cestovný ruch	Zvyšovanie návštevnosti a predlžovanie doby pobytu, dobudovanie adekvátnej infraštruktúry a udržovanie jej kvality, zlepšovanie kvality služieb.
Životné prostredie	Znižovanie negatívneho pôsobenia ľudskej činnosti na prírodu a krajinu, optimalizácia rozvojových procesov vo vzťahu k priestorovému vývoju a prírodnému prostrediu, ochrany vody, pôdy a ovzdušia.
Doprava	Skvalitnenie dopravnej infraštruktúry, podporovanie rozvoja rozhodujúcich komunikácií, dostupnosť verejnej dopravy.
Verejné služby	Zlepšiť kvalitu a dostupnosť, rozvoj pre kvalitný život obyvateľov.
Verejná správa	Koncepčné riadenie a správa, rozvoj služieb verejnej správy, spolupráca.
Technická infraštruktúra	Budovanie a údržba kvality, odpadové hospodárstvo, energetické zdroje.
Občianska spoločnosť	Vzdelávanie, zdravotníctvo a sociálna starostlivosť, podpora rozvoja bývania.

4.2.4. Synergia politiky vidieckej krajiny

Podľa obecnej definície je synergia súčinnosť (spolupôsobenie) síl, faktorov, prvkov a pod., ktorej následkom je účinok vyšší ako by bol súčet účinkov síl, faktorov, prvkov a pod., pôsobiacich osobitne. V kontexte našej práce považujeme za potrebné definovať synergetickú a ekonomickú synergiu.

4.2.4.1. Synergia synergetiky

V užšom slová zmysle môžeme povedať, že synergia synergetiky je vlastne synergia synergií. Vyplýva to z jej definícií podľa ktorej ide o spolupôsobenie častí sústavy kooperáciou činností a procesov v sústavách, čo v nich vedie k novým kvalitám prejavov a správaniu, napr. v podobe zvýšenia ich účinnosti a efektívnosti.

Pre synergiu synergetiky politiky vidieckej krajiny sú relevantné:

Základné piliere	Hospodársky, sociálny a environmentálny v člení na jednotlivé zložky vidieckeho priestoru.
Kľúčové inštitúcie/aktéri	Podieľajúci sa na rozvoji vidieckej krajiny.
Objekty synergie	Úroveň: obecná, mikroregionálna, krajská, národná.

4.2.4.2. Ekonomická synergia

Ekonómia pri synergii „hovorí“ o spolupôsobení výrobných faktorov, činností alebo celých organizácií, ktorého následkom je kladný účinok vyšší ako jednoduchý súčet účinkov jednotlivých výrobných faktorov, činností alebo organizácií pôsobiacich osobitne. Výsledkom ekonomickej synergie je synergický efekt, podľa ktorého $(1+1) = 3$, resp. je > 3 .

Do „pozornosti“ regionálneho a vidieckeho rozvoja sa ekonomická synergia dostáva v súvislosti s prechodom od poľnohospodársky orientovaného vidieka k vidieckeho priestoru. Jeho dominanciou sú územia, v ktorých funguje určitý princíp usporiadania vzájomných aktivít a väzieb medzi ekonomickými jednotkami (firmami), ľudským a prírodným potenciálom ako aj infraštruktúrou; intenzita prepojenosti uvádzaných faktorov vymedzuje ekonomický región.

Ekonomická báza dáva priestoru reálnu dimenziu v jeho chápaní ako priestorového podsystemu krajiny, ktorý charakterizuje určitá priestorová štruktúra a úroveň ekonomického a sociálneho rozvoja. Týmto je nielen priestorovou, ale aj ekonomickou a sociálnou jednotkou.

Za významný nástroj dosahovania ekonomickej synergie považujeme „sieťovú ekonomiku“, teda ekonomiku bez straty prednosti trhovej regulácie. Ide o metódu postupných krokov, ktoré sú v súlade s trhovými princípmi, ale zároveň obmedzujú a likvidujú ich ničivé pôsobenie, konkrétne:

Vytváranie zhlukov (clusterov) podnikov a progresívna forma spoločných podnikov, intenzívne kooperačné väzby, spoločný inovačný cyklus, rozvoj odvetvia ako synergický efekt clusterov, nie výslednica úsilia jednotlivých podnikov.
Neurónové siete a predpovedanie ďalšieho vývoja; predpovedanie vývoja cien, či už produktov alebo akcií a na základe tohto výnosov a v konečnom dôsledku aj výhodnosti umiestňovania investícií a lokalizácie nových podnikov, resp. rozširovanie doterajších podnikov,
Medzipodnikové bilancie; bilancie vzájomných vzťahov podnikov.

Z Á V E R

Dnes už málokto pochybuje o tom, že vznik SR a jej vstup do EÚ patria k historickým míľnikom našej histórie. Ich jedinečnosť je aj v tom, že nasledovali v pomerne krátkom časovom slede (1993 – 2004), čo v podstate vytvorilo priestor na „atest kvality“ SR prostredníctvom štandardov EÚ. Podľa nášho názoru jeho výsledky patria tiež do kvalitatívneho portfólia našej novodobej existencie.

Je prirodzené, že úmerne k významu a rozsahu uvedených historických zmien musela SR prekonať značné prekážky a problémy. Za jeden, súčasne veľmi aktuálny problém, môžeme považovať aj otázku aplikácie politiky vidieckej krajiny v konkrétnych podmienkach Slovenska a to s dôrazom na jej „titul“ najvidieckejšej krajiny EÚ.

Hoci v ostatnom období evidujeme sporadické kritiky a návrhy, „spoločenská klíma“ a zdá sa, že aj jej „nositelia“, relevantné orgány a inštitúcie, akoby sa so súčasným konceptom regionálneho a vidieckeho rozvoja Slovenska „uspokojili“. Možno k takému spoločenskému statusu prispieva nesporne pozitívny ekonomický vývoj ostatných rokov, ktorý napriek zlepšovaniu regionálnej pozície regiónov značne prispieva aj k jej diferenciacii. Na druhej strane rozvoj občianskej spoločnosti generuje pomerne značný dopyt účasti na správe a riadení štátu, čo pri nízkej miere synergie môže viesť k stavu kedy „všetci chcú hovoriť do všetkého“. Od toho je už iba krôčik k politizácii vyslovene odborného problému ďalšieho rozvoja vidieckej krajiny – Slovenska.

Dovoľujeme si zdôrazniť, že aplikácia politiky vidieckej krajiny v podmienkach Slovenska je/bude „beh“ na dlhé trate. Preto je veľmi dôležité, aby sa do jej riešenia zapojili relevantné vedecké inštitúcie, vysoké školy, samosprávne orgány a kompetentní zástupcovia občianskej spoločnosti – báza profesionality.⁶²

Jej podstatou/začiatkom má byť spoločenská diskusia a príspevkom k nej by sa mohla stať aj práca (štúdia) „*Atribúty regionálneho a vidieckeho rozvoja Slovenska*“.

⁶² Potom sa zrejme vyhneme situácii, že ministerka bude „vyučovať“ európske právo strážcov zákona, rýchlo „vyrobení“ odborníci politických strán budú konfrontovaní s konceptom uznávaných autorít a „všemocné média“, okrem princípu plurality názorov dostanú priestor na seriózne analýzy a stanoviská.

ZDROJE:

- *Nariadenie Rady (ES) č. 1083/2006 z 11. júla 2006, ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999 (všeobecné nariadenie).*
- *Nariadenie Rady (EC) č. 1257/1999 o podpore regionálneho rozvoja z Európskeho poľnohospodárskeho a záručného fondu.*
- *Návrh priorít pre cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, financovaných z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, schválený uznesením vlády SR č. 1032/2005.*
- *Návrh strategického cieľa a priorít SR prepojených na kohéznú politiku EÚ pre budúce programovacie obdobie 2007 – 2013, schválený uznesením vlády SR č. 499/2005 doplneným o uznesenie vlády SR č. 583/2005.*
- *Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007-2013 – schválený uznesením vlády SR č. 1005/2006.*
- *Aktualizácia Národného strategického referenčného rámca SR 2007-2013 – schválená uznesením vlády SR č. 832/2006.*
- *Partnerská dohoda na roky 2014 – 2020. Vláda SR, február 2014.*

DATABÁZY:

- *Štatistický úrad Európskych spoločenstiev – Eurostat*
- *Štatistický úrad Slovenskej republiky – ŠÚ SR.*
- *Úrad vlády Slovenskej republiky.*
- *Zastúpenie Európskej Komisie na Slovensku.*
- *Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky.*
- *Ministerstvo financií Slovenskej republiky.*
- *Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky*